

Zdravotně
sociální fakulta
Faculty of Health
and Social Sciences

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Geneze sociální pomoci v kontextu obětí trestných činů

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Studijní program:

MANAGEMENT SOCIÁLNÍ PRÁCE V ORGANIZACÍCH

Autor: Bc. et Bc. Dana Pudilová

Vedoucí práce: doc. Ing. Lucie Kozlová, PhD.

České Budějovice 2022

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou/diplomovou práci s názvem „*Geneze sociální pomoci v kontextu obětí trestných činů*“ jsem vypracoval/a samostatně pouze s použitím pramenů v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské/diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby bakalářské/diplomové práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé bakalářské/diplomové práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 9.8.2022

.....

Bc. et Bc. Dana Pudilová

Poděkování

Touto cestou bych ráda poděkovala doc. Ing. Lucii Kozlové, PhD. za cenné rady a odborné vedení, za pomoc při výběru doporučené literatury, za podnětné připomínky a čas, který mi věnovala v průběhu psaní mé diplomové práce. Ráda bych také poděkovala mému manželovi a dcerám za podporu a trpělivost po dobu mého studia na Jihočeské univerzitě.

Geneze sociální pomoci v kontextu obětí trestných činů

Abstrakt

Diplomová práce je zaměřena na genezi sociální pomoci v kontextu obětí trestných činů, jejímž cílem je komplexně tento vývoj v České republice popsat. Jedná se o teoretickou formu práce, při níž bylo využito metody obsahové analýzy, syntézy a komparace sekundárních dat.

Jednotlivé kapitoly popisují témata, vztahující se k sociální pomoci obětem trestných činů. Úvodní kapitola obsahuje vysvětlení základních pojmů, které se pojí s viktimologií. Zde se objevuje definice trestného činu, oběti trestného činu a následně je také vysvětlen proces viktimizace. Navazující kapitola je již zaměřena na historické souvislosti, na základě nichž byl v roce 2013 přijat zákon č. 45/2013 Sb., který je považován za milník v pomoci obětem trestných činů. Další text je již věnován konkrétním druhům pomoci v České republice, ale i v zahraničí, včetně historického vývoje práv, až po práva současná. Pomoc obětem trestných činů v České republice je poskytována prostřednictvím subjektů, kterým je věnována samostatná kapitola. Jedná se o státní i nestátní subjekty, jež mají oprávnění tyto služby poskytovat.

Diskuzní kapitola zahrnuje získané poznatky a připomínky, které byly zjištěny v průběhu vypracování této práce, a které by mohly být námětem pro odborníky k dalším diskuzím za účelem zefektivnění poskytovaných služeb a k posílení charakteru nízkoprahovosti sociální pomoci. Diplomová práce tvoří komplexní přehled sociální pomoci obětem trestných činů a může tak být využita rovněž k lepší orientaci laické veřejnosti v této oblasti.

Klíčová slova

oběť trestného činu; podpůrná organizace; práva obětí; sociální pomoc; viktimologie

The Genesis of Social Support in the Context of Victims of Crime

Abstract

This diploma thesis is focused on the genesis of social support in the context of victims of crimes and it aims to comprehensively describe this development in the Czech Republic. It is a theoretical thesis and in the process methods of content analysis, synthesis and comparison of secondary data were used.

Individual chapters describe topics connected to social support for victims of crime. The initial chapter contains explanations of the basic terms which are connected to victimology. There is a definition of a criminal act, a victim of crime and the process of victimization is also explained in this chapter. The following chapter focuses on the historical context based on which Act no. 45/ 2013 Sb. was sanctioned and which is considered a milestone in the support to victims of crime. The ongoing text is dedicated to specific types of support in the Czech Republic and also abroad, including the historical development of law up to present-day law. Support to the victims of crime is provided by subjects mentioned in one of the chapters. They are state or non-state subjects which are authorized to provide this kind of service.

The discussion contains acquired knowledge and notes which were discovered during the drawing up of this thesis and which could be a subject matter for specialists in other discussions to increase the efficiency of provided services and to strengthen the character of low-threshold social support. The thesis creates a comprehensive grasp of social support for victims of crime and can also be utilized by the general public for a better understanding of this area.

Key words

victim of crime; supporting organization; victim's rights; social support; victimology

Obsah

Úvod.....	9
1 Cíl práce.....	10
2 Metodika.....	11
3 Viktimologie.....	12
3.1 Trestný čin.....	12
3.2 Oběť trestného činu.....	13
3.2.1 Charakteristika obětí trestného činu.....	13
3.2.2 Typologie obětí.....	14
3.3 Viktimizace.....	17
3.3.1 Primární viktimizace.....	17
3.3.2 Sekundární viktimizace.....	18
3.3.3 Terciární viktimizace.....	19
3.3.4 Reviktimizace.....	19
4 Historický kontext pomoci obětem trestných činů.....	21
4.1 Rada Evropy.....	21
4.1.1 Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod.....	21
4.1.2 Evropská úmluva odškodňování obětí násilných trestných činů.....	22
4.1.3 Doporučení Rady Evropy č. R(85)11.....	22
4.1.4 Doporučení Rady Evropy č. R(87)21.....	23
4.1.5 Doporučení Rady Evropy Rec(2006)8.....	23
4.2 Organizace spojených národů.....	24
4.2.1 Deklarace OSN č. 40/34.....	24
4.3 Evropská unie.....	25
4.3.1 Listina základních práv Evropské unie 2016/C 202/02.....	25
4.3.2 Rámcové rozhodnutí Rady Evropské unie 2001/220/SVV.....	25
4.3.3 Směrnice Rady 2004 /80/ES.....	26
4.3.4 Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2012/29/EU.....	27
4.4 Legislativa České republiky.....	27
4.4.1 Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád).....	27
4.4.2 Zákon č. 209/1997 Sb., o poskytnutí peněžité pomoci obětem trestné činnosti.....	28

4.4.3	Zákon č. 135/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím	28
4.4.4	Zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (zákon o obětech trestných činů)	29
5	Pomoc obětem trestných činů.....	30
5.1	Práva obětí trestných činů	30
5.1.1	Historický vývoj práv obětí.....	30
5.1.2	Současná práva obětí trestných činů v ČR.....	32
5.2	Druhy pomoci obětem trestných činů v ČR.....	34
5.2.1	Laická pomoc	35
5.2.2	Sociální pomoc	36
5.2.3	Psychologická pomoc	37
5.2.4	Právní pomoc.....	38
5.2.5	Restorativní programy	39
5.3	Pomoc obětem trestných činů v zahraničí.....	40
5.3.1	Linka 116 006.....	41
5.3.2	Victim Support Europe	43
5.3.3	Velká Británie.....	44
5.3.4	Sousední státy České republiky.....	45
6	Subjekty poskytující pomoc obětem trestných činů	48
6.1	Policie České republiky	48
6.2	Zdravotnická zařízení.....	50
6.3	Střediska Probační a mediační služby ČR	50
6.4	Advokáti.....	51
6.5	Subjekty poskytující sociální služby a subjekty akreditované	51
6.5.1	ACORUS, z. ú.	51
6.5.2	Bílý kruh bezpečí, z. s.....	51
6.5.3	Centrum Locika, z.ú.....	53
6.5.4	Centrum nové naděje z.ú.....	53
6.5.5	Centrum sociálních služeb Praha.....	53
6.5.6	Cesta integrace o.p.s.	53
6.5.7	In Iustitia, o.p.s.	54
6.5.8	Kappa-Help z.s.	54
6.5.9	La Strada ČR, o.p.s.	54

6.5.10	Luma MB, z.s.	55
6.5.11	Persefona, z. s.	55
6.5.12	Pomoc v nouzi, o.p.s.	56
6.5.13	Profem – centrum pro oběti domácího a sexuálního násilí, o.p.s.	56
6.5.14	Respondeo, z. s.	56
6.5.15	ROSA centrum pro ženy	56
6.5.16	Spirála Ústecký kraj, z.s.	56
6.5.17	Theia – krizové centrum o.p.s.	57
7	Diskuze.....	58
8	Závěr	63
9	Seznam použitých zdrojů	65
10	Seznam obrázků.....	77
11	Seznam zkratek.....	78

Úvod

Kriminalita ve společnosti je běžným jevem každodenního života, ovšem nechtěnými účastníky kriminality se stávají rovněž oběti spáchaných trestných činů. Lidé, kteří se ocitnou v roli oběti, mohou být poškozeni nejen fyzicky či majetkově, ale trestný čin u nich může vyvolat rovněž závažnou psychickou újmu, s níž se musí vyrovnat. Aby se viktimizovaní jedinci mohli vrátit zpět do běžného života, mohou využívat služeb specializovaných subjektů, které se pomoci obětem trestných činů věnují. Podpora ze strany státních i nestátních subjektů by měla být poskytována v co nejkratší možné době po spáchaném trestném činu, v průběhu vyšetřování, ale i v době po uzavření případu, pokud to stav daného jedince vyžaduje. V České republice mohou obětem trestných činů poskytovat pomoc subjekty zapsané v registru poskytovatelů pomoci obětem trestných činů, o jejichž činnosti by měly být oběti poučeny od Policie České republiky (dále PČR) nebo od orgánů činných v trestním řízení. Tuto informační povinnost upravuje zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (zákon o obětech trestných činů), jenž byl v České republice přijat na základě povinnosti implementace mezinárodních smluv v roce 2013 a výrazným způsobem posílil a sjednotil práva obětí.

Ve společnosti se často hovoří o pachatelích trestných činů, jimž je oproti obětem věnována větší pozornost, zejm. v oblasti uplatňování jejich práv. Vzhledem k mé dosavadní neznalosti této problematiky a za účelem prohloubení si informací jsem si vybrala právě téma zaměřené na oběti.

Cílem této diplomové práce je popsat vývoj sociální pomoci v kontextu s oběťmi trestných činů. Jedná se o teoretickou formu práce, při níž je využito zejm. analýzy sekundárních zdrojů. Diplomová práce je rozdělena do jednotlivých kapitol, které popisují a přibližují nejen historické souvislosti, ale zároveň nabízí současný přehled poskytované pomoci obětem trestných činů na území České republiky, ale i v některých zahraničních státech. Kapitola diskuze se věnuje poznatkům a připomínkám, které byly zjištěny v průběhu zpracování této práce, s možnými návrhy k zamyšlení pro odbornou veřejnost, které by mohly být tématem k dalším diskuzím za účelem posílení charakteru nízkoprahovosti sociální pomoci.

1 Cíl práce

Cílem diplomové práce je komplexně popsat vývoj sociální pomoci v České republice v kontextu s oběťmi trestných činů.

2 Metodika

V kontextu s cílem diplomové práce byla zvolena teoretická forma zpracování, při níž bylo využito metody obsahové analýzy, syntézy a komparace sekundárních dat.

Na základě stanoveného cíle byla jako nejvhodnější forma práce vybrána práce teoretická. Teoretická forma práce je vhodná k deskripci analyzovaných dat, která v konečném výsledku tvoří ucelený přehled dané problematiky.

V první fázi zpracování byla vybrána literatura od autorů, kteří se ve svých publikacích věnují obětem trestných činů. Tato literatura od českých i zahraničních autorů byla základem celé diplomové práce. Prostřednictvím sémantické redukce byla dále získána data vhodná k dalšímu zpracování v podobě národních i mezinárodních dokumentů, upravujících legislativní rámec pro pomoc obětem trestných činů.

V průběhu druhé fáze byly analyzovány již zmíněné národní i mezinárodní dokumenty, přičemž právě tato fáze byla časově i obsahově nejnáročnější. Aby byla získána relevantní data, bylo zapotřebí dohledávat nejenom aktuální znění dokumentů, ale zároveň pro deskripci historických souvislostí bylo nutné vyhledat dokumenty staršího znění. V případě zákonů bylo využito webových stránek ministerstev spravedlnosti v jednotlivých státech, kde byly získány informace či odkazy na potřebnou legislativu, jež byla následně využita ke komparaci. Mezinárodní smlouvy a dokumenty byly opět vyhledávány prostřednictvím webových stránek jednotlivých mezinárodních organizací.

Ve třetí fázi zpracování diplomové práce bylo opět využito analýzy sekundárních dat, kdy tato fáze byla zaměřena na subjekty poskytující pomoc obětem trestných činů. K vyhledání subjektů bylo využito jednak odborné literatury, v níž autoři zmiňovali některé subjekty, ale dále pak zejm. registru poskytovatelů sociálních služeb a registru poskytovatelů pomoci obětem trestných činů. K hlavním zdrojům dat pro potřeby analýzy subjektů patřily zejm. webové stránky poskytovatelů sociálních služeb a jejich výroční zprávy.

Poslední fáze byla zaměřena na syntézu shromážděných dat, jejímž výsledkem je komplexní pohled na problematiku vývoje sociální pomoci v kontextu obětí trestných činů.

3 Viktimologie

Viktimologie je obor kriminologie, který se poprvé objevil ve 40. a 50. letech 20. století, kdy první viktimologové (zejm. Hans von Hentig, Benjamin Mendelsohn a Henri Ellenberger) zkoumali interakce mezi oběťmi a pachateli trestných činů (Karmen, 2018). Ve svých počátcích se viktimologie dostatečně nezabývala potřebami či právy obětí, ani tím, jak zmírnit jejich utrpení (Čírtková, 2014). V těchto počátcích viktimologové zdůrazňovali možnost, že někteří jedinci v pozici oběti mohou mít určitý podíl odpovědnosti na svém vlastním neštěstí. Stephen Schafer, dle Čírtkové (2014), přisuzoval některým obětem riskantní vlastnosti, kterými provokují pachatele k útoku na sebe. Karmen (2018) uvádí kontroverzní příklad, kdy některé ženy, díky svému chování a možnému nedorozumění, nesou odpovědnost za sexuální útoky. Pozdějším zkoumáním byly první výzkumné teorie označeny za nesprávné, protože vnímaly oběti jako spolupachatele nebo spoluviníky. Kromě prvních viktimologických výzkumů vedly ke zvýšenému zájmu o oběti trestných činů i hrůzy světových válek. Velkého rozmachu dosahovala viktimologie v 70. letech 20. století, kdy probíhaly další výzkumy. Rozšiřovala se publikační činnost a začaly se rozvíjet národní i mezinárodní viktimologické organizace, které od poloviny 80. let vybízely státy, aby přijaly řadu mezinárodních dokumentů za účelem zajištění pomoci a podpory obětem trestných činů (Velikovská, 2016).

Pohled na oběti trestných činů procházel od počátků viktimologie určitým vývojem, a tak lze tedy předpokládat, že poskytovaná pomoc obětem trestných činů se v čase rovněž vyvíjela. Následující podkapitoly se zaměřují na pojmy úzce spojené s viktimologií – trestný čin, oběť trestného činu a viktimizace.

3.1 Trestný čin

Pojem trestný čin je v České republice legislativně zakotven v zákoně č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, kde §13 definuje trestný čin jako *protiprávní čin, který trestní zákon označuje za trestný a vykazuje znaky uvedené v takovém zákoně*. Kompletní výčet trestných činů je uveden ve zvláštní části zákona č. 40/2009 Sb. Pro účely zákona o obětech trestných činů se podle §2 považuje za trestný čin také čin jinak trestný. Kratochvíl uvádí, že *čin jinak trestný je čin relativně beztrestný, tzn. beztrestný v poměru ke konkrétním okolnostem případu, jinak, tj. za jiných okolností, je takovýto čin trestný* (Kratochvíl, 2002, s. 171).

3.2 *Oběť trestného činu*

Pojem oběť trestného činu je v České republice legislativně zakotven v zákoně č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů, kde §2 definuje oběť jako *fyzickou osobu, které bylo nebo mělo být trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena majetková nebo nemajetková újma nebo na jejíž úkor se pachatel trestným činem obohatil*. Za oběť je rovněž, dle tohoto zákona, považován příbuzný v přímém pokolení (*sourozenec, osvojenec, osvojitel, manžel nebo registrovaný partner, druh nebo osoba, které oběť ke dni své smrti poskytovala nebo byla povinna poskytovat výživu*), jestliže mu byla v důsledku smrti oběti způsobena újma. V legislativě České republiky je rovněž myšleno na osoby, které mohou být více citlivé na procesní úkony týkající se vyšetřování trestného činu. Tyto osoby mají status zvlášť zranitelné oběti a jejich kompletní výčet je uveden v §2, odst. 4, zákona č. 45/2013 Sb.

V rámci trestního řízení se s pojmem oběť nesetkáme, zde je uváděn pojem poškozený. Tyto dva pojmy je důležité rozlišovat, protože ne vždy je poškozený zároveň obětí trestného činu. Poškozený je *ten, komu bylo trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena majetková škoda nebo nemajetková újma, nebo ten, na jehož úkor se pachatel trestným činem obohatil* (Zákon č. 141/1961 Sb., §43, odst. 1). Nejdůležitějším rozdílem mezi pojmy oběť trestného činu a poškozený je, že obětí může být pouze fyzická osoba, ale nikoliv osoba právnická, protože pouze člověk je schopen vnímat útrapy související s trestným činem, který byl spáchán a jehož obětí se stal (Danková, Pelc, ©2014).

3.2.1 *Charakteristika oběti trestného činu*

Charakterizovat profil oběti trestného činu, aby bylo možné s jistotou říci, kdo se stane obětí, nelze, protože je minimálně tolik obětí, kolik bylo spácháno trestných činů. Nezáleží ani na tom, zda trestné činy byly vyšetřovány či evidovány. Za určitých okolností se obětí trestného činu může stát kdokoliv, ovšem určité typy jedinců mohou být znevýhodněny a pravděpodobnost, že se stanou obětí trestného činu, je u nich vyšší.

Ke zvýšení pravděpodobnosti, že se konkrétní jedinec stane obětí trestného činu, napomáhají dle Čírtkové (2004) faktory osobnostní a faktory situační. Situačními faktory jsou rizikové situace, které vznikají na základě toho, že se lidé zbavují sebekontroly, např. užíváním návykových látek (alkohol či drogy) nebo proto, že v daném místě chybí aktuální kontrola společnosti (podchody, opuštěná místa, velká sídliště apod.) (Vágnerová, 2008). Osobnostní faktory zahrnují rizikovou osobnost. Jedná se o jedince,

u kterého je vyšší pravděpodobnost, že se stane obětí trestného činu. Takový člověk má určité vlastnosti, které mohou vést k vyprovokování pachatele ke spáchání trestného činu. Faktory, které zvyšují pravděpodobnost, že se jedinec stane obětí, jsou nazývány viktimgenními faktory (Vágnerová, 2008). Autorka je stručně shrnula do následujících bodů:

- *pohlaví* – více ohroženy jsou ženy, jednak z důvodu, že jsou fyzicky slabší než muži, a dále z důvodu, že některé trestné činy jsou sexuálního charakteru;
- *věk* – z pohledu věku jsou nejvíce ohroženou kategorií děti a dále senioři – obě kategorie bývají rovněž fyzicky slabší, jsou důvěřivější a mají omezenou schopnost obrany;
- *sociální status* – vyšší rizikovost představuje i příslušnost k určité sociální vrstvě. Jedná se zejm. o osoby, kterým přísluší ve společnosti nižší status (např. lidé bez domova) nebo patří do rizikové profesní skupiny (např. řidiči taxi služby, personál nočních podniků, prostitutky apod.);
- *specifické vlastnosti a způsoby chování* – jedinec, který svými projevy signalizuje strach, zranitelnost či neschopnost obrany, se stává pro pachatele snadněji přístupnou obětí – v této souvislosti se ve viktimologii používá výraz *vulnerabilita* neboli *zranitelnost*. Vágnerová uvádí, že *zranitelnost bývá definována jako souhrn specifických vzorců chování a uvažování, které takový člověk používá* (Vágnerová, 2008, s. 832-833).

3.2.2 Typologie obětí

V průběhu vývoje viktimologie přicházeli autoři s různými typologiemi obětí.

Známým autorem je kriminolog Benjamin Mendelsohn, který v průběhu rozhovorů s oběťmi a svědky zjistil, že se často oběti a pachatelé znají a mají mezi sebou nějaký vztah (Čírtková, 2014). V roce 1956 vytvořil klasifikaci obětí na základě míry jejich zavinění (Velikovská, 2016). Klasifikace podle Mendelsohna rozlišuje následujících šest typů obětí:

- *nevinná oběť* – v případě nevinné oběti se jedná o osobu, která nepřispěla žádným způsobem ke své viktimizaci;

- oběť s menším zaviněním – oběť se aktivně nepodílí na své viktimizaci, ale v menší míře k ní přispívá – může se jednat např. o navštěvování míst s vysokou kriminalitou;
- oběť stejně vinná jako pachatel, dobrovolná oběť – oběť a pachatel se na trestné činnosti mohli podílet společně – např. oba se pokoušeli ukrást auto nebo vyloupit banku;
- oběť více vinná než pachatel, provokující oběť – primárním útočníkem mohla být oběť, ale nakonec boj vyhrál pachatel;
- oběť podstatně více vinná než pachatel – oběť vyvolala konflikt, ale byla zabita v sebeobraně – např. žena, která je vystavována domácímu násilí a usmrtí svého partnera;
- imaginární, falešná oběť – jedinec, který předstírá, že je obětí, ale ve skutečnosti obětí není (Mendelsohn, 1976).

Další z průkopníků viktimologie, německý kriminální psycholog a politik Hans von Hentig, se ve své knize věnoval zkoumání osobnostních faktorů, které přispívají k tomu, že jsou určití lidé více náchylní stát se obětí trestného činu. Von Hentig roztřídil oběti do třinácti skupin: děti a mladiství; ženy; senioři; osoby s mentálním handicapem; imigranti, příslušníci minorit; mentálně narušení včetně traumatizovaných osob; depresivní; lidé toužící po rychlé akvizici; promiskuitní a vztahově nestálé osoby; osamělí a lidé se zlomeným srdcem; tyraní a trýznitelé; v určitém ohledu výjimeční, vyčnívající lidé a také osoby, které jsou zablokovány vůči spolupráci s policií (Von Hentig, 1948). Čírtková (2014, s. 14) ve své publikaci uvádí, že z dnešního pohledu Von Hentig sestavil *spíše výčet zranitelných obětí, respektive výčet charakteristik zvyšujících vulnerabilitu konkrétního jedince.*

Z výše uvedených klasifikací vycházel i egyptský viktimolog E. A. Fattah, který rozlišil pět kategorií. Kategorie uvádí Velikovská (2016) ve své publikaci:

- *nezúčastněné oběti* – oběti, které svým chováním nepřispívají k viktimizaci, vůči pachateli zaujímají odmítavý postoj;

- *latentní či predisponované oběti* – jedinci, kteří svými povahovými rysy přispívají k viktimizaci, přičemž jejich okolí zpravidla neví o násilí, které je na nich pácháno;
- *provokující oběti* – jedinci, kteří svým chováním napomáhají ke vzniku rizikové situace;
- *zúčastněné oběti* – jedinci, kteří se svým pozitivním postojem k porušování norem spolupodílejí na vzniku rizikové situace;
- *falešné oběti* – jedinci, kteří nejsou skutečnými oběťmi, ale vyskytli se v nesprávný čas na nesprávném místě (Velikovská, 2016, s. 28-29).

S dalším rozdělením obětí přišel Stephen Schafer (1968), který ve své klasifikaci vycházel ze zodpovědnosti oběti za trestný čin. Jeho typologie obětí zahrnuje aspekty Von Hentigovy typologie založené na osobnostních faktorech jedinců a Mendelsohnovu typologii vycházející z chování obětí:

- *nesouvisející oběti* – nemají žádnou zodpovědnost;
- *provokující oběti* – mají sdílenou zodpovědnost;
- *ukvapené oběti* – mají určitou míru zodpovědnosti;
- *biologicky slabé oběti* – nemají žádnou zodpovědnost;
- *sociálně slabé oběti* – nemají žádnou zodpovědnost;
- *sebeviktimizované oběti* – mají plnou zodpovědnost;
- *politické oběti* – nemají žádnou zodpovědnost (Schafer, 1968).

V české kriminologii je uváděno rozdělení navržené B. Holystem, který rozděloval oběti podle viny:

- *oběti, které si zaviniily vlastní viktimizaci;*
- *oběti, které si nezaviniily vlastní viktimizaci* (Velikovská, 2016, s. 29).

Čírtková (2004, s. 114) pak mezi nepoužívanější a nejcennější typologie řadí:

- *typologie obětí podle zažitého trestného činu;*
- *typologie obětí podle reakce na trestný čin;*
- *typologie obětí podle interakce „oběť – pachatel“ v době kolem spáchání trestného činu.*

3.3 Viktimizace

Viktimizace je proces, v jehož průběhu se jedinec stane obětí trestného činu (Matoušek, 2016). *Zahrnuje komplex veškerého poškození a újmy, kterou utrpí oběť trestného činu v souvislosti s touto situací* (Vágnerová, 2008, s. 833). V procesu viktimizace hraje určitou roli jednak chování pachatele, ale rovněž také chování oběti a chování sociálního okolí oběti. Jedinec v pozici oběti netrpí pouze traumatem, které bylo způsobeno konkrétním trestným činem, ale i následnými sociálními důsledky celé situace. Může se jednat o přístup institucí zainteresovaných v daném případě či přímo o jednání a přístup sociálního okolí oběti. Čírtková (2004, s. 116) uvádí, že *z psychologického hlediska je újma způsobená trestným činem pouze úvodním dějem, na který navazují další zraňující události.*

Autoři, kteří se ve svých publikacích věnují obětem trestných činů, uvádějí, že se běžně rozlišuje primární, sekundární, terciární viktimizace a dále pak reviktimizace (Čírtková, 2004; Čírtková, Vitoušová et al. 2007; Vágnerová, 2008; Velikovská, 2016; Válková, Kuchta, Hulmáková et. al, 2019; Roubalová et al., 2019).

3.3.1 Primární viktimizace

Primární viktimizace je spojena s bezprostředním poškozením oběti určitým trestným činem. V průběhu primární viktimizace vznikají oběti tzv. primární rány (Čírtková, 2004) nebo též primární újma (Velikovská 2016), kde rozlišujeme tři typy – jedná se o fyzickou újmu, finanční újmu a emocionální újmu.

V případě fyzické újmy se jedná nejčastěji o lehká tělesná poranění, ale vyskytují se rovněž případy, kdy dochází k těžšímu ublížení na zdraví, nebo dokonce k usmrcení oběti. Konkrétní druh a stupeň fyzické újmy je závislý na míře fyzického útoku pachatele vůči své oběti (Velikovská, 2016). Při posouzení vzniklé fyzické újmy je třeba zohlednit

osobnostní rysy konkrétní oběti, protože každý jedinec bude fyzické příkoří na svém těle vnímat odlišným způsobem.

Dalším typem primární újmy je újma finanční neboli materiální či majetková. Finanční újma zahrnuje odcizení, poškození či jiné způsoby poničení majetku, včetně financí oběti (Velikovská, 2016). Vyskytují se rovněž případy, kdy s určitým časovým odstupem může oběti vzniknout další finanční újma v podobě zjištění, že si pachatel trestného činu, např. při odcizení dokladů oběti, sjednal u bankovní společnosti úvěr a v důsledku neplacení pravidelných splátek byl oběti obstaven majetek.

Poslední z výše uvedených je emoční újma. Dle Vágnerové (2008) se jedná o nejdůležitější újmu ve vztahu k psychickému poškození. Jako příklad ve své publikaci uvádí, že např. při trestném činu vloupání do bytu je nepříjemným zážitkem narušení soukromí (teritoria), které daná oběť považovala za bezpečné a bezpečně se tam také do doby vloupání cítila. S tímto tvrzením souhlasí i Velikovská (2016), která dodává, že emoční újma se jeví jako nejproblematictější důsledek primární viktimizace. Emoční újma může u oběti způsobovat plačtivost, poruchy spánku či soustředění, ale rovněž může způsobovat i závažné psychické problémy jako jsou např. deprese, úzkosti, fobie apod. Taktéž Čírtková (2004) uvádí příklad vyloupeného bytu, kdy oběť vnímá jako nejhorší okolnost daného trestného činu ztrátu pocitu bezpečí a oběť se těžko vyrovnává s faktem, že někdo narušil její intimitu tím, že slídl po bytě a pronikl do jejich osobních věcí.

3.3.2 Sekundární viktimizace

V průběhu sekundární viktimizace vznikají tzv. sekundární rány, které jsou dle Čírtkové (2004) výlučně psychologického rázu. Taktéž Vágnerová (2008) uvádí, že sekundární viktimizace má většinou za následek pouze psychologickou újmu, která vzniká důsledkem chování různých lidí, kteří jsou nějakým způsobem zainteresováni ve vyšetřování trestného činu. Může se jednat např. o práci policistů v průběhu vyšetřování, kdy oběť může být poškozena jejich jednáním, které vnímá jako necitlivé. Oběť může být druhotně poškozována rovněž sociálním okolím. Mohou to být přátelé, sousedé či rodina, kteří nemusí vědět, jakým způsobem k oběti mají přistupovat, je jim oběti líto, ale zároveň je jim kontakt s obětí nepříjemný. Důsledky druhotné zátěže mohou být značné a dále prohlubovat účinky primárního traumatu. Dle Vágnerové (2008) se jim dá však vhodným přístupem k oběti trestného činu zabránit. S obětí by se tak mělo i po trestném činu zacházet s respektem a korektně (Čírtková, 2020).

3.3.3 Terciární viktimizace

Třetí fáze viktimizace se zavádí podle toho, jakým způsobem se oběť vyrovnává s prožitou událostí. Tato fáze se nazývá terciární viktimizace a představuje situaci, kdy oběť není schopna zpracovat traumatickou událost, přestože došlo k nějaké nápravě či odškodnění (Velikovská, 2016). Oběť se po psychické stránce zásadně mění, dochází ke změně původní životní cesty, kdy Čírtková (2004) uvádí jako příklad změnu životního stylu oběti nebo pracovní pozice, kdy daný jedinec již není schopen navázat na původní pracovní kariéru. Jako příklad uvádí Velikovská (2016) ženu, která při práci na poště byla přepadena. Přestože nedošlo k žádnému fyzickému napadení, na ženu mělo přepadení takový dopad, že podala v práci výpověď a už nikdy nebyla schopna na poště pracovat. Vágnerová (2008) dodává, že traumatický zážitek je pouze spouštěčem, přičemž pravděpodobnou příčinou tak zásadní změny jsou previktimní osobnostní vlastnosti¹.

3.3.4 Reviktimizace

Posledním termínem z oblasti viktimizace je tzv. reviktimizace. Reviktimizace je rozlišována jako opakovaná viktimizace osob, míst a objektů (Čírtková, 2004). Pro účely diplomové práce bude pozornost věnována pouze reviktimizaci osob. Pod tímto pojmem lze označit opakovaný výskyt kriminality u jedné, a té samé osoby (Čírtková, 2004; Čírtková, 2007; Velikovská, 2016; Roubalová et al., 2019). Reviktimizace osob znamená, že se konkrétní jedinec stane opakovaně obětí trestného činu, přičemž první a druhá viktimizace mohou pocházet ze stejného, ale i z jiného trestného činu a interval mezi nimi nepřesáhne lhůtu půl až jednoho roku (Čírtková, 2004). Velikovská (2016) uvádí příklad ženy, která odešla od násilnického partnera do vztahu, ve kterém se po určité době setkala s ještě větší agresí.

Velikovská (2016) uvádí, že odborníci, kteří zkoumají násilí, docházejí k závěru, že většina obětí bývá od ostatních něčím odlišná. Může se jednat např. o specifické charakteristiky jako je nižší socioekonomický status, příslušnost k určité národnostní menšině apod. (Roubalová et al., 2019). Pro pachatele je často ideální obětí jedinec, který se jeví jako snadno zranitelný (Čírtková, 2004; Roubalová et al., 2019). Zranitelnost se může projevit i u původně silné osobnosti, která následkem první viktimizace prožívá pocity vlastní slabosti a stává se snadnou kořistí pro další útočníky. Typickým příkladem

¹ viz. podkapitola 3.2.1 Charakteristika oběti trestného činu

je mladá dívka, s málo rizikovými faktory, která se při cestě domů stala obětí loupežného přepadení, z něhož se jí díky šťastné náhodě podařilo uniknout ze smrtelných zranění. Po třech měsících od loupežného přepadení se však stala obětí znásilnění (Čírtková, 2004).

Ve spojitosti s reviktimizací uvádí autoři tzv. syndrom naučené bezmoci (Velikovská, 2016; Roubalová et al., 2019), kdy oběť po předchozích zkušenostech začíná mít pocit, že přestává mít kontrolu nad svým vlastním životem (Roubalová et al., 2019). Velikovská (2016) uvádí, že tento koncept vycházel původně z experimentu se zvířaty, kdy se pokusné zvíře naučí, že nemůže kontrolovat averzivní podněty (např. vyhnout se elektrickému šoku) a poté upadá do deprese a demotivace. Tento styl učení se poté prokázal i u lidí, kteří se podobným způsobem jako zvířata vyhýbali např. nepříjemných zvukům nebo neřešitelným problémům (Velikovská, 2016).

4 Historický kontext pomoci obětem trestných činů

V České republice nabyl dne 1. srpna 2013 účinnosti zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (zákon o obětech trestných činů), který výrazným způsobem posílil práva obětí. Vzniku tohoto zákona předcházely události v podobě přijetí mezinárodních smluv organizacemi, jejichž členem je Česká republika, a které byly jednotlivými členskými státy implementovány do vnitrostátní legislativy. Následující text přibližuje zmíněné mezinárodní dokumenty a dále pak vybrané legislativní normy, které byly v platnosti na území dnešní České republiky až po zákon o obětech trestných činů (dále ZOTČ).

4.1 Rada Evropy

Rada Evropy (angl. Council of Europe) je mezinárodní organizace sídlící ve Štrasburku, která byla zřízena za účelem podpory demokracie a ochrany lidských práv a právního státu na území evropského kontinentu. Poté, co dne 16. března 2022 byla v důsledku agrese vůči Ukrajině vyloučena Ruská federace, zahrnuje Rada Evropy 46 členských států. Rozhodující orgány Rady Evropy přijímají návrhy, které jsou dvojího charakteru. Jedná se o doporučení, která jsou určena vládám členských států a mají doporučující, nikoliv závazný charakter a různé dohody či smlouvy, které musejí být v souladu s mezinárodním právem a musejí být členskými státy ratifikovány (Council of Europe, ©2022).

Jak již bylo uvedeno výše, organizace přijímá doporučení a různé smlouvy, z nichž jsou některé zaměřeny na oběti trestných činů a jejich práva. Jedná se o Evropskou úmluvu o lidských právech, Evropskou úmluvu odškodňování obětí násilných trestných činů a dále Doporučení č. R(85)11, č. R(87)21 a Rec(2006)8.

4.1.1 Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod

Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod (dále Úmluva) je považována za nejdůležitější úmluvu přijatou v rámci Rady Evropy. Byla podepsána v Římě dne 4. listopadu 1950 (Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms as amended by Protocol No. 15, 1950) a zaručuje všechna uvedená práva obyvatelstvu členských států a rovněž tedy obětem trestných činů. Česká republika podepsala Úmluvu v roce 1991, v roce 1992 byla ratifikována a v roce 1993 vstoupila v platnost. V české legislativě je zakotvena ve Sbírce zákonů České a Slovenské federativní republiky jako Sdělení č. 209/1992 Sb. federálního ministerstva zahraničních

věcí o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících.

4.1.2 Evropská úmluva odškodňování obětí násilných trestných činů

Evropská úmluva odškodňování obětí násilných trestných činů (dále jen Úmluva) byla jedním z prvních evropských dokumentů, který stanovil státu povinnost podílet se na odškodnění oběti, jestliže nelze zajistit odškodnění z jiných zdrojů (European Convention on the Compensation of Victims of Violent Crimes (ETS No. 116), 1983). Podle Úmluvy se smluvní strany zavazují, že bude obětem nahrazen ušlý zisk, náklady na léčbu a zotavení, náklady na pohřeb zemřelé osoby či úhrada výživného pro pozůstalé osoby (Růžička, Púry, Zezulová, 2007). Úmluva byla přijata ve Štrasburku již v roce 1983, ovšem v platnost vstoupila až 1. února 1988. Česká republika podepsala, na základě souhlasu Parlamentu ČR, Úmluvu v roce 1999, o rok později byla ratifikována a v platnost pro Českou republiku vstoupila 1. ledna 2001. Úmluva byla vydána ve Sbírce mezinárodních smluv České republiky jako Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 141/2000 Sb. m. s., o přijetí Evropské úmluvy o odškodnění obětí násilných trestných činů. K červnu 2022 podepsalo Úmluvu celkem 34 členských států Rady Evropy, z nichž 8 států prozatím Úmluvu neratifikovalo (Chart of Signatures and Ratifications of Treaty 116, ©2022).

4.1.3 Doporučení Rady Evropy č. R(85)11

Doporučení Rady Evropy R(85)11 o postavení obětí v rámci trestního práva a trestního procesu bylo přijato 28. června 1985. V doporučení je uvedeno, že základní funkcí trestní justice je uspokojení potřeb a chránění zájmů obětí trestné činnosti. Vzhledem k uvedenému je proto třeba posilovat důvěru oběti ve spravedlnost a podporovat jeho spolupráci zejm. v pozici svědka (Růžička, Púry, Zezulová, 2007). Vládám členských států je v dokumentu doporučeno přezkoumání legislativy a praxe v souladu s následujícími pokyny: na úrovni orgánu policie se jedná o proškolení dotčených zaměstnanců v oblasti přístupu k obětem trestných činů, aby nedocházelo k další viktimizaci oběti prostřednictvím nešetrného přístupu vyslychajících osob; zaměstnanci policejního orgánu, kteří jsou v interakci s oběťmi trestných činů, by měli informovat oběti o možnostech získání pomoci a poskytovat další praktické poradenství v oblasti kompenzace od pachatele či od státu; od policejního orgánu by měla oběť získat informace o výsledku provedeného vyšetřování; oběť by měla být rovněž chráněna před publicitou, která může mít negativní dopad na její soukromý život a na její

důstojnost, přičemž je kladen důraz na zveřejnění osobních údajů oběti pouze v omezeném a nutném rozsahu (Recommendation No. R(85)11, 1985).

4.1.4 Doporučení Rady Evropy č. R(87)21

Doporučení Rady Evropy R(87)21 o pomoci obětem trestných činů a prevenci viktimizace bylo přijato dne 17. září 1987. V úvodním prohlášení je uvedeno, že přestože již členské státy Rady Evropy přijaly a řídí se předchozími preventivními opatřeními, stále se mnoho lidí stává každodenními oběťmi trestných činů, kdy tato viktimizace má vážné fyzické, psychické, sociální a finanční důsledky (Recommendation No. R(87)21, 1987). Vzhledem k tomu, že v mnoha případech není zásah státního aparátu dostatečný, je doporučena koordinace a kombinace pomoci veřejných a soukromých subjektů, jejichž cílem má být zajištění nejvhodnější formy pomoci a uspokojení potřeb obětí trestných činů (Růžička, Púry, Zzulová, 2007). Doporučení obsahuje opatření, z nichž vyplývá např. zjišťování potřeb obětí za účelem rozvoje programů pro oběti trestných činů; zvýšení informovanosti veřejnosti o potřebách obětí; zmapování aktuálních veřejných i soukromých poskytovatelů služeb, kteří jsou schopni zajistit obětem potřebnou pomoc; zajištění okamžité pomoci pro oběti i jejich rodiny s přihlédnutím na informovanost o jejich právech a o konkrétních možnostech pomoci a podpory; podpora poskytovatelů služeb a dobrovolníků či podpora prevence k předcházení kriminality, a tím i k samotné viktimizaci (Recommendation No. R(87)21, 1987).

4.1.5 Doporučení Rady Evropy Rec(2006)8

Doporučení Rec(2006)8 ohledně pomoci obětem trestných činů bylo přijato dne 14. června 2006 Výborem ministrů Rady Evropy. V doporučení je uvedeno, že od přijetí Doporučení R(87)21 došlo k výraznému vývoji v oblasti pomoci obětem trestných činů jak v oblasti legislativy jednotlivých členských států, tak v oblasti praxe, kdy došlo k pochopení a respektování potřeb obětí trestných činů. Doporučení Rec(2006)8 tedy nahrazuje Doporučení R(87)21 a zároveň vládám členských států radí, aby nadále rozvíjely formy pomoci obětem ve vnitrostátní legislativě (zejm. s přispěním neziskových organizací) a rovněž se v praxi řídily zásadami, které jsou uvedeny v dodatku doporučení (Recommendation Rec(2006)8, 2006).

4.2 Organizace spojených národů

Organizace spojených národů (dále OSN) vznikla podpisem a ratifikací Charty OSN² dne 24. října 1945. Společným cílem všech členských států je ochrana míru a bezpečnosti a zlepšování kvality a podmínek života lidí na území celého světa. V současné době čítá OSN 193 členských států. Česká republika, jako nástupnický stát Československa, je členem od 19. ledna 1993 (Vše o OSN: historie, struktura, financování, 2014). Významným dokumentem, který je zaměřen na oběti trestných činů, je Deklarace OSN č. 40/34 o základních principech spravedlnosti pro oběti trestného činu a pro oběti zneužití moci (Declaration of Basic Principles of Justice for Victims of Crime and Abuse of Power, 1985). Přestože *Deklarace není právně závazná, ovlivnila tvorbu dalších mezinárodních dokumentů a legislativy* (Roubalová et al., 2019, s. 34). Růžička, Púry a Zezulová (2007) k tomu dodávají, že zmíněný dokument je po celém světě považován za Magnu Chartu³ obětí trestných činů.

4.2.1 Deklarace OSN č. 40/34

Deklarace č. 40/34 byla přijata Valným shromážděním OSN v roce 1985 (Declaration of Basic Principles of Justice for Victims of Crime and Abuse of Power, 1985). Cílem Deklarace je zajištění spravedlivého zacházení s oběťmi trestných činů, zajištění odpovídající náhrady a možnost využití odborné pomoci a podpory. Deklarace slouží jako výchozí materiál pro tvorbu další legislativy, která je zaměřená na problematiku obětí trestné činnosti. Růžička, Púry a Zezulová (2007) dále uvádějí, že v mnoha ohledech připomíná Doporučení Rady Evropy č. R (85) 11. Deklarace stanovuje, že je potřebné k obětem trestných činů přistupovat s respektem, soucitem a pochopením a zároveň je žádoucí zajistit obětem přístup ke spravedlnosti a spravedlivé a přiměřené kompenzaci za újmu, která jim byla trestným činem způsobena. Obětem trestných činů by měla být rovněž poskytnuta materiální, psychologická, zdravotnická a sociální pomoc s využitím státních i nestátních subjektů (Declaration of Basic Principles of Justice for Victims of Crime and Abuse of Power, 1985).

² Jedná se o zakládající dokument organizace, který obsahuje soubor pravidel, práv a povinností všech členských států (Vše o OSN: historie, struktura, financování, 2014).

³ Magna Charta (známá též jako Magna Carta Libertatum - Velká listina svobod) je považována za jeden z nejvlivnějších právních dokumentů v britské historii (Johnson, ©2022).

4.3 Evropská unie

Evropskou unii (dále EU) tvoří v současné době celkem 27 členských států. Jedná se o společenství států, které si klade za cíl zejm. podporování míru, svých hodnot a blahobytu obyvatel. K jednomu z dílčích cílů patří pomoc a podpora obětem trestných činů. Za tímto účelem přijímají orgány Evropské unie dokumenty v podobě různých druhů právních aktů, z nichž pouze některé jsou pro členské státy právně závazné a jiné nikoliv. Právně závazná jsou např. nařízení, která musí dodržovat všechny členské státy EU (European Union, 2022). Dalšími přijímanými dokumenty jsou směrnice, které musí všechny členské státy splnit, ovšem zaleží na jednotlivých státech, jak dosáhnou daných cílů prostřednictvím svých vnitrostátních zákonů (European Union, 2022). Důležitými dokumenty jsou rovněž rozhodnutí, která jsou závazná pro všechny, kterým jsou určena. Může se jednat o celý členský stát nebo pouze o určitou obchodní společnost. K dalším přijímaným dokumentům pak patří doporučení a stanoviska. Veškeré dokumenty, které jsou přijímány v rámci EU, musí být v souladu s Listinou základních práv EU, která patří vedle zakládajících smluv k nejdůležitějším dokumentům společenství. V následujícím textu jsou přiblíženy dokumenty přijaté Evropskou unií související s poskytováním pomoci a podpory obětem trestných činů.

4.3.1 Listina základních práv Evropské unie 2016/C 202/02

Listina základních práv Evropské unie byla přijata již v roce 2000, ovšem právně závaznou pro členské státy se stala až po podpisu Lisabonské smlouvy a vstupem v platnost v roce 2009. Jedná se o dokument, který obsahuje základní lidská práva závazná pro všechny členské státy evropského společenství a společně se zakládajícími smlouvami tvoří primární právo Evropské unie (Charter of fundamental Rights of the European Union 2016/C 202/02, 2016). Obětem trestných činů jsou tak zaručena podle Listiny všechna v ní uvedená práva, která jim nelze odepřít.

4.3.2 Rámcové rozhodnutí Rady Evropské unie 2001/220/SVV

Rámcové rozhodnutí Rady Evropské unie 2001/220/SVV o postavení obětí v trestním řízení (dále jen Rámcové rozhodnutí) bylo přijato dne 15. března 2001. Jeho cílem je snaha o poskytnutí co možná nejlepší právní ochrany pro oběti trestných činů v rámci všech členských zemí Evropské unie, přičemž k dosažení cíle je potřeba, aby došlo ke sjednocení právních a správních předpisů jednotlivých členských států (Růžička, Púry, Zezulová, 2007). V Rámcovém rozhodnutí je uvedeno, že k potřebám obětí je nutný komplexní a koordinovaný přístup, kterým se dá předejít sekundární viktimizaci obětí.

Opatření obsažená v dokumentu jsou zaměřena jak na ochranu zájmů obětí v rámci trestního řízení, tak na zajištění pomoci obětem a na možnosti vedoucí ke zmírnění následků trestného činu, včetně možnosti požádat pachatele o odškodnění v rámci trestního řízení (Council Framework Decision on the Standing of Victims in Criminal Proceeding 2001/220/JHA, 2001). Tato opatření, zejm. ustanovení v oblasti odškodnění a mediace, se netýkají občanskoprávních řízení (Růžička, Púry, Zezulová, 2007). Rámcové rozhodnutí je zaměřeno na posílení práv obětí a respektování důstojnosti jednotlivce v průběhu všech stádií trestního řízení. Obětem by měly být poskytnuty informace všemi dostupnými prostředky a ve srozumitelném jazyce, a to zejm. informace o jednotlivých službách a subjektech, na které se mohou, v případě potřeby, oběti v daném členském státě obrátit s žádostí o pomoc (Council Framework Decision on the Standing of Victims in Criminal Proceeding 2001/220/JHA, 2001).

4.3.3 Směrnice Rady 2004 /80/ES

K dalšímu legislativnímu posunu v rámci Evropské unie došlo dne 29. dubna 2004, kdy byla přijata Směrnice Rady 2004/80/ES o odškodňování obětí trestných činů (dále jen Směrnice). Směrnice je navazujícím dokumentem výše uvedeného Rámcového rozhodnutí z roku 2001, ve kterém je uvedena možnost požadovat po pachateli trestného činu odškodnění. Směrnice přináší pravidla týkající se koordinované spolupráce mezi členskými státy při vyřizování žádostí o odškodňování obětí trestných činů (Council Directive 2004/80/EC relating to Compensation to Crime Victims, 2004). Růžička, Púry a Zezulová (2007, s. 57-58) hovoří o mechanismu, který by měl existovat v každém členském státě za účelem usnadnění vyřízení žádosti o odškodnění, přičemž dodávají, že většina členských států již takové systémy odškodňování obětí zavedla *v rámci plnění závazků podle Evropské úmluvy ze dne 24.11.1983 o odškodňování obětí násilných trestných činů*⁴. Hlavním cílem spolupráce členských států by mělo být usnadnění odškodňování v případě, kdy byl trestný čin spáchán na území jiného členského státu, než je stát, ve kterém má oběť obvyklé bydliště. V rámci EU by tak podle Směrnice měly mít oběti stejná práva na odškodnění v kterémkoliv členském státě. Žádost o odškodnění může oběť podat v členském státě, ve kterém má obvyklé bydliště. Tento stát je podle Směrnice nazván jako tzv. asistenční orgán, ovšem o vyřízení žádosti pak rozhoduje orgán státu, na jehož území byl trestný čin spáchán, a tento je podle dokumentu nazýván

⁴ Více o Úmluvě v podkapitole 4.1.2 Evropská úmluva odškodňování obětí násilných trestných činů

jako tzv. rozhodující orgán (Council Directive 2004/80/EC relating to Compensation to Crime Victims, 2004).

4.3.4 Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2012/29/EU

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2012/29/EU, kterou se zavádí minimální pravidla pro práva, podporu a ochranu obětí trestného činu a kterou se nahrazuje rámcové rozhodnutí Rady 2001/220/SVV, byla přijata dne 25. října 2012 (dále jen Směrnice). Směrnice byla přijata na základě prověření právních předpisů a praktických opatření členských států s cílem posílit práva, podporu a ochranu obětí trestných činů v rámci celé Evropské unie. Směrnice zaručuje minimální standardy v každém členském státě s možností rozšíření práv a poskytnutí vyšší úrovně ochrany. Podpora obětem trestných činů by měla být poskytována od doby, kdy se příslušné orgány o trestném činu dozvědí, v průběhu trvání trestního řízení, ale i po dobu přiměřeně potřebnou po jeho skončení. Ve Směrnici jsou zmíněny rovněž služby restorativní justice v podobě např. mediace mezi pachatelem a obětí trestného činu, která může být pro oběť přínosem a může zmírnit následky trestného činu, přičemž je třeba brát zřetel na osobnostní faktory a potřeby jedince a snažit se zabránit tak vzniku sekundární viktimizace oběti (Directive 2012/29/EU of the European Parliament and of the Council establishing minimum Standards on the Rights, Support and Protection of Victims of Crime, and replacing Council Framework Decision 2001/220/JHA, 2012).

4.4 Legislativa České republiky

Před přijetím zákona č. 45/2013 Sb. chyběl v České republice ucelený právní předpis, který by řešil problematiku obětí trestných činů. Velikovská (2016) k tomuto uvádí, že v českém právním řádu byly oběti oproti pachatelům znevýhodňovány a úzký okruh jejich práv byl upraven pouze trestním řádem z roku 1961⁵, ve kterém je uveden statut poškozeného.

Podkapitola je věnována legislativním normám, které v určité oblasti zahrnovaly oběti trestné činnosti až po aktuální právní předpis, kterým je právě ZOTČ.

4.4.1 Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)

Již v roce 1961 byl přijat zákon č. 141/1961 Sb., který obsahoval statut poškozeného a upravoval okruh jeho práv. Poškozený měl vždy garantována zákonem určená práva,

⁵ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád) je dodnes platnou legislativní normou.

kteřá upravoval §43 zmíněného zákona. K těmto právům patřilo například právo na náhradu škody, právo činit návrhy na dokazování, právo nahlížet do spisu, právo zúčastnit se hlavního líčení a před skončením soudního řízení se k věci vyjádřit. V porovnání s právy obviněného byla tato práva však nedostatečná a v praxi nesnadno uplatnitelná. Velikovská (2016) uvádí, že práva poškozeného byla vůči právům obviněného ve zjevném nepoměru, protože okruh práv obviněného byl daleko širší a bez jeho přítomnosti či přítomnosti obhájce obviněného nemohlo začít ani řízení před soudem. Tento fakt byl dobře znám a vedl ke snaze zjednat nápravu prostřednictvím novelizací trestního řádu, která postupně práva poškozených posilovala. Významnou novelizací prošel trestní řád v roce 2011, kdy se práva poškozeného posílila o možnost domáhání se nemajetkové újmy před soudem (Velikovská, 2016). Autorka dále uvádí, že se jedná o povinnost pachatele odškodnit poškozeného penězi, např. za psychickou újmu, k jejíž výši musí soudy přistupovat individuálně na základě vypracovaných znaleckých posudků z oblasti psychiatrie a podle okolností konkrétního případu.

4.4.2 Zákon č. 209/1997 Sb., o poskytnutí peněžité pomoci obětem trestné činnosti

Historicky první zákon, který legislativně upravoval pomoc pro oběti trestných činů, byl přijat v roce 1997 a nabył účinnosti dne 1. ledna 1998. Podle §2 tohoto zákona byla však za oběť považována pouze *fyzická osoba, které v důsledku trestného činu vznikla škoda na zdraví nebo osoba pozůstalá po oběti, která v důsledku trestného činu zemřela, jestliže této osobě zemřelý výživu poskytoval nebo byl povinen poskytovat*. Toto vymezení oběti znamenalo, že např. oběť, které byla způsobena majetková újma, na náhradu škody nárok neměla (Velikovská, 2016). Dalším problémem tohoto zákona byly striktní podmínky pro poskytnutí peněžité náhrady škody, které, jak uvádí Válková, Kuchta, Hulmáková et al. (2019), diskriminovaly majetnější poškozené. Autoři dále uvádí povinnost poškozeného vrátit zpět státu získané finanční prostředky do pěti let od poskytnutí pomoci, kterou upravoval §12 zmíněného zákona. Výše uvedené nedostatky byly dalším podnětem k vypracování nové ucelené právní normy, která měla více posílit práva obětí trestných činů.

4.4.3 Zákon č. 135/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím

Dalším zákonem, který měl pomáhat určité skupině obětí trestných činů, konkrétně obětem domácího násilí, je zákon č. 135/2006 Sb. Přijetí tohoto zákona s sebou přineslo zavedení institutu vykázání ze společného obydlí a zákaz vstupu do něj. Velikovská

(2016) uvádí, že tento počin napomohl k tomu, aby oběti domácího násilí nebyly dále vystavovány násilnickému jednání pachatele a aby měly dostatek času připravit se na odchod ze společného bydlení bez přítomnosti agresora. Začleněním této problematiky do trestního práva a vytvořením legislativní normy v podobě zmíněného zákona, začalo být domácí či partnerské násilí vnímáno ve společnosti jako trestný čin (Pikálková, Podaná, Buriánek, 2015).

Kromě institutu vykázaní byla tímto zákonem zřízena intervenční centra, jejichž činností je poskytování následné pomoci osobám ohroženým násilným chováním, zejm. pomoci sociální, lékařské, psychologické a právní (Zákon č. 135/2006 Sb.).

4.4.4 Zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (zákon o obětech trestných činů)

Jak již bylo uvedeno v úvodu kapitoly, v srpnu roku 2013 nabyl účinnosti zákon o obětech trestných činů, který představoval výrazný pozitivní posun v kontextu pomoci obětem trestné činnosti v České republice. Do tohoto roku bylo v trestním právu věnováno podstatně více pozornosti pachatelům trestných činů než pomoci obětem (Válková, Kuchta, Hulmáková et al., 2019). Zákon implementoval závazky plynoucí z přijatých mezinárodních smluv, které byly přiblíženy v předchozích kapitolách. Cílem tohoto zákona bylo rozšíření práv obětí a posílení jejich postavení v trestním řízení (Roubalová et al., 2019). Právě tento zákon přinesl do české právní legislativy termín oběť a zvláště zranitelná oběť. Norma zahrnuje kompletní výčet práv obětí, včetně práv dalších osob, které jsou v souvislosti s trestným činem zainteresovány. Za zmínku stojí rovněž zakotvení podpory subjektům poskytujícím pomoc obětem trestných činů, včetně podmínek, za kterých subjekty získají akreditaci. Zákonem byl dále zaveden registr poskytovatelů pomoci obětem trestných činů a poprvé se v legislativě objevuje pojem druhotná újma a nastavují se pravidla pro zainteresované orgány v přístupu k obětem (Velikovská, 2016). Přijetí zákona znamenalo nutnost novelizace trestního řádu, kdy došlo k rozšíření práv poškozeného v trestním řízení a dále došlo ke zrušení zákona č. 209/1997 Sb., jehož problematika byla zakomponována do zákona o obětech trestných činů.

5 Pomoc obětem trestných činů

Ve společnosti se postavení obětí trestných činů výrazně změnilo. Práva obětí jsou posilována přijatými mezinárodními dokumenty a jejich následnou implementací do národních norem jednotlivých států. Kapitola je zaměřena na pomoc obětem z pohledu jejich práv a na konkrétní druhy pomoci.

5.1 Práva obětí trestných činů

Práva obětí trestných činů prošla v historii významným posunem, přičemž nejdůležitějším milníkem v České republice byl rok 2013, kdy byl přijat již několikrát zmiňovaný zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů, jenž práva výrazně posílil. Podkapitola je zaměřena na historický vývoj práv a na současná práva obětí trestných činů tak, jak je ukládá ZOTČ.

5.1.1 Historický vývoj práv obětí

Ve starověku měla oběť privilegované postavení při hájení svých zájmů a mohla tak brát spravedlnost do svých rukou. Oběti v této době měly oporu ve svém okolí a jejich práva byla veřejností akceptována. Právě oběť byla tím, *kdo stíhal, zatýkal, soudil a často i trestal zločince* (Velikovská, 2016, s. 40). V této době platilo pravidlo, že pachatel byl potrestán stejným způsobem, jakým ublížil své oběti. Na území Čech byly využívány *tresty smrti, tresty mrzačící, pokuty či ztráta cti* (Válková, Kuchta, Hulmáková et al., 2019, s. 221), jež se objevovaly ještě ve 12. a 13. století. Tyto tresty byly nahrazeny formou placení náhrady za způsobenou škodu.

Postupem času se pravomoci spojené s trestáním pachatelů přesouvaly na *feudály a jimi pověřené vykonavatele moci* (Velikovská, 2016, s. 41). Došlo ke změně postavení oběti, protože tam, kde se dříve za poškozeného považovala oběť, si následně začal uplatňovat nároky na kompenzace stát. Pozice oběti byla utlumována až do 30. let 20. století, kdy byl upřednostňován spíše pachatel, kterému bylo ze strany státu poskytováno ošacení, strava, ubytování, zdravotní či psychologická pomoc, právní zastupování apod. (Čírtková, 2006). Autorka dále uvádí, že právě v této době se začaly objevovat první kritické názory v souvislosti se zajišťováním práv obětí trestných činů a s jednáním s nimi v průběhu řízení. Pro veřejnost však byly oběti trestných činů často stavěny do pozice, kdy si za svou viktimizaci mohly částečně samy tím, že pachatele k činu určitým způsobem vyprovokovaly (Velikovská, 2016).

V 60. a 70. letech 20. století se začala v USA objevovat hnutí za práva obětí, která požadovala zpřísnění trestů pro pachatele zvláště závažných zločinů, kdy se veřejnost začala bouřit proti údajně nízkým trestům (Válková, Kuchta, Hulmáková et al., 2019). Oproti USA, kde změny byly zaměřeny především na pachatele, a ne na posílení práv obětí trestných činů, byl vývoj ve Velké Británii odlišný. V roce 1974 bylo v Bristolu založeno hnutí se zaměřením na poskytování konkrétních služeb obětem trestných činů Victim Support (Válková, Kuchta, Hulmáková et al., 2019). Jedná se o jednu z nejstarších služeb, pro níž je charakteristická blízká spolupráce s nestátními organizacemi. Pobočky Victim Support jsou napojeny na policejní stanice, které jim předávají téměř všechny kontakty na poškozené (Čírtková, Vitoušová et al., 2007). Kromě Velké Británie se i v dalších evropských zemích začala dále objevovat viktimologická hnutí, která byla na základě silícího feminismu zaměřena na pomoc ženám a dětem, které se staly oběťmi domácího násilí (Válková, Kuchta, Hulmáková et al., 2019). V této době se ve Velké Británii a v USA začínají rovněž objevovat prvky restorativní justice, kdy dochází k setkávání oběti a pachatele trestného činu za přítomnosti profesionálního nebo laického mediátora. Od této mediace oběti zpravidla očekávají nějakou formu morální satisfakce či finančního odškodnění a na druhé straně pachatelé věří v zastavení trestního stíhání nebo alespoň ve zmírnění trestu (Válková, Kuchta, Hulmáková et al., 2019). Na území České republiky je v této době již v platnosti zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád.

V 80. a 90. letech 20. století se restorativní justice rozšiřuje rovněž i do západního světa, kde se od těchto programů očekává sociální reintegrace pachatele, vedoucí nepřímo k prevenci kriminality a k narovnání závazků vůči oběti trestného činu, jež by měla být určitou satisfakcí po prožitém traumatu (Válková, Kuchta, Hulmáková et al., 2019). Autoři dále uvádí, že se na počátku 90. let začínají objevovat restorativní programy rovněž na území České republiky, jejichž vyústěním je přijetí zákona č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě. Na konci 90. let je již v platnosti také zákon č. 209/1997 Sb., jenž upravuje poskytnutí peněžité pomoci obětem trestných činů.

Přestože obětem již díky přijatým právním předpisům určitá práva náležela, stále se objevovaly názory, že jsou nedostatečná a měla by být posílena (Čírtková, 2006). Vymezit práva pro oběti trestných činů nebylo však jednoduché, protože z pohledu trestního práva bylo nutné, aby práva obětí neomezovala práva pachatelů (Čírtková, 2014). Minimální standardy práv obětí přinesly až přijaté mezinárodní dokumenty,

kteř Česká republika implementovala do zákona č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů. Tímto zákonem oběti získaly mnohem více práv, jimž se věnuje následující podkapitola.

5.1.2 *Současná práva obětí trestných činů v ČR*

Práva obětí trestných činů můžeme v současné době rozdělit do tří kategorií. První dvě kategorie tvoří práva, která má oběť v pozici poškozeného a v pozici svědka v rámci trestního řízení a třetí kategorii práv tvoří práva, která mají oběti trestných činů podle zákona č. 45/2013 Sb. Vzhledem k zaměření diplomové práce bude následující text věnován pouze právům, která legislativa přisuzuje obětem trestných činů podle zákona o obětech trestných činů (Zákon č. 45/2013 Sb.).

Jedním ze základních práv podle ZOTČ je právo na poskytnutí odborné pomoci. Odbornou pomoc mohou poskytovat subjekty zapsané v registru poskytovatelů pomoci obětem trestných činů, jimž je věnována samostatná kapitola v dalším textu. Odborná pomoc v sobě zahrnuje psychologické a sociální poradenství, právní pomoc, poskytování právních informací nebo restorativní programy. Obětem je odborná pomoc poskytována *do doby, dokud to vyžaduje její účel* (Zákon č. 45/2013 Sb.).

Dalším důležitým právem je právo na informace a na přístup k nim. Oběť trestného činu má právo ve stanoveném rozsahu na informace týkající se trestného činu, který byl na ní spáchán. Základní informace ohledně možného poskytnutí odborné pomoci či o krocích, které může oběť podniknout v řízení, podává PČR nebo policejní orgán i bez žádosti. Informace obětem trestných činů podávají rovněž subjekty zapsané v registru poskytovatelů pomoci obětem trestných činů, další orgány veřejné moci či zdravotnická zařízení, a to vždy v souladu se ZOTČ.

Právo na ochranu před hrozícím nebezpečím upravuje §14 ZOTČ, jenž zahrnuje zejm. zajištění bezpečí oběti v případě, kdy dochází k jejímu ohrožení. Zajistit bezpečí oběti jsou povinni příslušníci PČR, ale rovněž mají stejnou povinnost příslušníci vězeňské služby, celníci, vojenští policisté a strážníci obecních policií, za podmínek stanovených příslušnými zákony (Zákon č. 553/1991 Sb.; Zákon č. 555/1992 Sb.; Zákon č. 273/2008 Sb.; Zákon č. 17/2012 Sb.; Zákon č. 300/2013 Sb.).

Právo na ochranu soukromí by mělo obětem zajišťovat anonymitu. Trestní řád upravuje zákaz zveřejňování informací, z nichž by bylo možné oběť ztotožnit. V praxi je však

častým jevem, že se informace vedoucí ke ztotožnění oběti objeví např. v médiích. Právě tímto přístupem může dojít k prohlubování prožitého traumatu a k následné sekundární viktimizaci. Bílý kruh bezpečí (dále BKB) vydal brožuru *Novináři a oběti trestných činů*, v níž odborníci popisují své zkušenosti z praxe, kde se rovněž objevuje právě nekorektnost novinářů vůči obětem trestných činů. Jedna z kazuistik uvádí případ vraždy babičky a dcery, které našel otec mladší z obětí. Na místě činu prosil všechny přítomné, aby se nic z toho, co zde bylo k vidění nedostalo na veřejnost. Přítomní vyšetřovatelé tvrdili, že toto je samozřejmost. Druhý den se fotografie z místa činu objevily v hlavním zpravodajském vysílání, což vedlo k sekundární viktimizaci pozůstalého muže (Vymětal, Vitoušová et al., 2008). Jako další příklad nevhodné medializace uvádí Vitoušová případ zneužívaného chlapce, kde byly opakovaně v televizním vysílání prezentovány záběry nahého zavražděného těla v malé komoře bez oken, kdy tato scéna byla následně zařazována jako poutač pozornosti (Vymětal, Vitoušová et al., 2008). Tyto, ale i mnoho dalších případů ukazují na fakt, že by mělo být posíleno právo na ochranu soukromí. Čírtková (2020) ve Zpravodaji BKB k tomuto tématu uvádí, že přestože ZOTČ klade důraz na prevenci sekundární viktimizace, zásady, které jsou legislativně ukotveny, do praxe pronikají velmi pomalu a je potřebné odborníky, kteří přicházejí do kontaktu s oběťmi trestných činů, neustále proškolovat. Zároveň je patrné, že selhání je vždy na straně jednotlivce, který nerespektuje osobnost oběti a pro publicitu je ochoten uveřejnit obsah, jenž právě oběť či pozůstalé druhotně poškozuje.

Právo na ochranu před druhotnou újmou zaručuje oběti možnost zajištění takových opatření, aby se v případě, že o to oběť či osoba jí blízká požádá, nesetkala s pachatelem, s osobou, kterou za pachatele označila, nebo s osobou, která je podezřelá ze spáchání daného trestného činu. Oběť má právo zažádat si v přípravném řízení o výsledcích osobou stejného pohlaví a popř. podat kdykoliv námitky proti zaměření otázky. U zvláště zranitelných obětí je nutné provádět výsledky obzvláště citlivě, zejm. jedná-li se o dítě (Zákon č. 45/2013 Sb.). Oběť má právo zvolit si osobu jí blízkou, se kterou se cítí bezpečně, a které důvěřuje, aby ji doprovázela k úkonům, týkajícím se trestního řízení. ZOTČ zavedl pro tyto situace institut důvěrníka. Důvěrník však nesmí zasahovat do průběhu řízení. §21 dále definuje, kdo může důvěrníkem být a kdo nikoliv (Zákon č. 45/2013 Sb.).

Dalším významným právem je právo na peněžitou pomoc⁶. Zákon stanovuje, kdo a za jakých podmínek má na peněžitou pomoc nárok, její výši i důvody pro neposkytnutí pomoci. Peněžitá pomoc je poskytnuta v případě podání žádosti. Za účelem podání žádosti je rovněž v legislativní normě uvedeno, jaké náležitosti je nutné uvést, a rovněž kdo o žádosti rozhoduje. V případě přeshraničních žádostí, kdy byl trestný čin spáchán na území jiného členského státu Evropské unie, je Ministerstvo povinno poskytnout součinnost při jejím vyřízení (Zákon č. 45/2013 Sb.). Čírtková (2014) uvádí, že jen málo obětí, které mají nárok na kompenzaci ze strany státu, a o tuto kompenzaci si zažádá, ji ve skutečnosti získá. Hofrichter a Vedra (2021) k tomu tématu dodávají, že právě peněžitá pomoc od státu bývá často problematická. Zmiňují dlouhé lhůty při vyřizování žádostí, kdy ve standardních případech tato doba překračuje jeden rok, ale není výjimkou ani vydání rozhodnutí cca po dvou letech od podání žádosti. Tyto lhůty nejsou v souladu s účelem poskytnutí peněžitě pomoci. Peněžitá pomoc by měla sloužit podle §25 ZOTČ *k překlenutí zhoršené sociální situace způsobené obětí trestným činem*, přičemž se předpokládá, že oběť potřebuje poskytnutou pomoc v co nejkratší možné době, nikoliv v době po uplynutí jednoho roku. Dodávají, že proces poskytnutí pomoci by měl být co nejméně formalistický, aby byl obětem přístupný. Dnes běžnou praxí je, že oběti bez kvalifikovaného právního zástupce jsou na svých právech kráceny (Hofrichter, Vedra, 2021). Dalším problémem je dokazování způsobené újmy. Příkladem může být dokládání znaleckého posudku, kdy náklady na vyhotovení nese žadatel (oběť). Oběť si v tomto případě musí zajistit znalecký posudek od soudního znalce, na jehož vypracování vynaloží min. 5 000 Kč, aby dosáhla na peněžitou pomoc od státu ve výši 10 000 Kč, což je v rozporu s ekonomickými principy peněžitě pomoci (Hofrichter, Vedra, 2021).

5.2 Druhy pomoci obětem trestných činů v ČR

Současné systémy pomoci obětem trestných činů kladou důraz na poskytování komplexních služeb, které zahrnují psychologické, právní a praktické či sociální služby (Válková, Kuchta, Hulmáková et al., 2019). Podle Roubalové et al. (2019) využívají oběti trestných činů v ČR všechny výše uvedené druhy odborné pomoci, tedy pomoc psychologickou, právní i sociální. Podle Čírtkové (2014) přispívá ke stabilizaci oběti a k jejímu návratu k běžnému všednímu životu přiznání viny pachatele, uznání ze strany

⁶ Před přijetím ZOTČ upravoval peněžitou pomoc obětem zákon č. 209/1997 Sb.

rodiny a blízkých osob v okolí a rovněž lidský přístup od osob, které se přímo účastní trestního řízení. Aby poskytnutá pomoc obětem trestných činů byla účinná, je nutná komunikace a spolupráce všech zainteresovaných subjektů. Na základě poznatků od uvedených autorů byla do diplomové práce zahrnuta pomoc laická, sociální, psychologická, právní a zároveň v současné době stále se rozšiřující restorativní programy.

5.2.1 Laická pomoc

Prvním druhem pomoci je pomoc laická. Pod tímto pojmem si lze představit pomoc od nejužšího okruhu lidí v okolí oběti. Jedná se zejm. o rodinu, která by měla být místem, kde se každému jedinci dostane bezvýhradné emocionální podpory a bezpečí (Čírtková, Vitoušová et al., 2007). Jednání rodinných příslušníků či blízkých přátel obětí může mít významný vliv při vyrovnání se s traumatickým zážitkem, způsobeným trestným činem. Čírtková, Vitoušová et al. (2007) uvádějí kazuistiku brutálně znásilněné studentky vysoké školy, kdy právě rodina na událost reagovala neadekvátně, čímž došlo u studentky k blokování přirozených mechanismů vyrovnání se se vzniklým traumatem. Následně měla problémy s navázáním nových partnerských vztahů, které vždy ztroskotaly v okamžiku projevení zájmu o intimní sblížení. Celé tři roky pak trvalo, než zmíněná studentka vyhledala odbornou pomoc. K tomu autorka dále uvádí, že by právě rodina či blízcí přátelé oběti měli oběť vyslechnout a následně dát jasně najevo, že ona trestný čin nespáchala, a že za vše, co se stalo, může pachatel, čímž *může pomoci oběti při hledání nové sebejistoty* (Čírtková, Vitoušová et al., 2007, s. 127). S důležitostí podpory rodiny jako laické pomoci se shoduje rovněž názor dalších autorů z publikace věnující se obětem trestných činů, v níž stojí, že *nejdůležitějším předpokladem pro zpracování šoku z traumatu nejsou zástupy odborníků, nýbrž především přítomnost a podpora blízkých osob, které mohou s obětí sdílet její pocity* (Válková, Kuchta, Hulmáková et al., 2019, s. 203).

Rodina může být velice nápomocná rovněž v situaci, kdy se u oběti mohou objevit různé poruchy v chování či prožívání. Čírtková, Vitoušová et al. (2007) uvádějí např. poruchy spánku, poruchy příjmu potravy či vyhýbání se kontaktu s čímkoliv, co připomíná danou traumatickou událost. Na takové poruchy stačí někdy ujištění, že jsou tyto potíže způsobeny prožitým traumatem, jindy lze využít webových stránek organizací, které se věnují pomoci obětem trestných činů, a na kterých lze nalézt užitečné informace.

Další formu pomoci může rodina či blízcí přátelé poskytnout v podobě asistence, kdy např. doprovodí oběť k výsledku na PČR nebo pomohou se zprostředkováním kontaktu na organizace poskytující obětem pomoc. Úkony, které jsou spojeny s průběhem vyšetřování, jsou pro oběť novou zkušeností a je pro ni posilující, když ji doprovází osoba, ke které mají blízký vztah, a které mohou důvěřovat.

V souvislosti s laickou pomocí zavedl ZOTČ institut důvěrníka⁷, který má právo doprovázet oběť k úkonům trestního řízení či k podání vysvětlení. Důvěrníkem podle ZOTČ *může být fyzická osoba způsobilá k právním úkonům, kterou si oběť zvolí* (Zákon č. 45/2013 Sb.).

5.2.2 Sociální pomoc

Česká republika je od roku 2004 členem Evropské unie a díky ratifikovaným mezinárodním dokumentům se zavázala plnit závazky z nich plynoucí, v podobě zajištění stejných práv a služeb občanům ČR, jakých se dostávalo občanům ostatních členských států. Jak již bylo uvedeno v předchozím textu, před přijetím ZOTČ neexistovala v ČR norma, která by upravovala komplexní pomoc obětem trestné činnosti. Čírtková, Vitoušová et al. (2007) zmiňují úkoly právě zejm. v sociální oblasti jako např. příprava kvalifikovaných odborníků pro práci s oběťmi trestných činů, propojení poskytovaných služeb ve státním i nestátním sektoru či nutnost úpravy legislativních norem, přičemž hovoří o inspiraci v západní Evropě, kde již existuje několik fungujících modelů.

Podle Roubalové et al. (2019) se sociální pomocí rozumí podpora jednotlivce směřující k vyřešení nepříznivé sociální situace takovým způsobem, aby nedocházelo k dalšímu prohlubování prožitého traumatu. Autorka zde zmiňuje sociální poradenství, které dle zákona č. 108/2006 Sb. lze rozdělit na poradenství základní a odborné. V rámci základního sociálního poradenství jsou osobám poskytovány potřebné informace vedoucí k vyřešení jejich nepříznivé sociální situace, přičemž tuto formu poradenství jsou povinni zajistit všichni poskytovatelé sociálních služeb (Zákon č. 108/2006 Sb.). Oproti tomu odborné sociální poradenství zajišťují poskytovatelé sociálních služeb se zaměřením na potřeby jednotlivých okruhů sociálních skupin osob. V případě obětí trestných činů se jedná např. o poradny pro oběti trestných činů a domácího násilí. Obětem jsou prostřednictvím odborného sociálního poradenství zajištěny služby *zprostředkování kontaktu se společenským prostředím, sociálně terapeutické činnosti* či *pomoc*

⁷ §21 Právo na doprovod důvěrníkem – viz. kapitola 5.1.2 Současná práva obětí trestných činů

při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí (Zákon č. 108/2006 Sb., §37, odst. 4).

V kontextu se sociální pomocí dále Čírtková, Vitoušová et al. (2007) uvádějí, že by bylo vhodné, aby se běžnou praxí stala přítomnost specializovaného sociálního pracovníka, který bude úzce spolupracovat s Policií ČR jako zprostředkovatel a společník pozůstalých v průběhu celého trestního řízení. Vitoušová reaguje tím na kazuistiku, kdy byla jako dobrovolnice Bílého kruhu bezpečí přítomna vyšetřování trojnásobné vraždy v jižních Čechách. Uvádí, že jedna z pozůstalých se musela jako očitá svědkyně zúčastnit rekonstrukce trestného činu, jež se konala tři měsíce po zločinu v bezprostřední blízkosti bydliště pozůstalých. Policista, který měl tento procesní úkon na starosti, nekontaktoval pozůstalé osobně, dokonce jim ani nesdělil informace, jakou roli budou v rekonstrukci mít či že na místech, kde ležela těla zavražděných, budou při rekonstrukci ležet figuranti. Tento přístup orgánů činných v trestním řízení je silným zdrojem sekundární viktimizace (Čírtková, Vitoušová et al., 2007).

5.2.3 Psychologická pomoc

V případě psychologické pomoci obětem trestných činů se jedná v akutní fázi o poskytnutí krizové intervence, nebo poté již o následnou specializovanou psychologickou pomoc, kterou lze poskytnout obětem v různých fázích po trestném činu (Čírtková, Vitoušová et al., 2007). Pro psychologickou pomoc jsou vypracovány specifické postupy, zahrnující určité zásady a doporučení při prvním kontaktu s obětí, jejichž cílem je stabilizace oběti vedoucí ke zmírnění stresových stavů a k nastartování vlastních zdrojů ke zpracování traumatického zážitku. Taktéž Roubalová et al. (2019) uvádí, že psychologická pomoc může mít různé podoby a formy, které se liší především podle doby, která uplynula od prožitého trestného činu. Zmiňuje rovněž krizovou intervenci, která může být poskytována tváří v tvář, telefonicky nebo např. prostřednictvím internetu. Velikovská (2016) hovoří o třech fázích psychologické intervence a rozlišuje tedy psychologické poradenství v situaci těsně po útoku, dále v různých fázích po činu, kdy je stav oběti do určité míry stabilizován a jako poslední následnou psychologickou péčí, kdy se převážně jedná o dlouhodobější kontakt oběti s psychologem.

Matoušek (2016, s. 91) definuje krizovou intervenci jako *rychlou psychologickou a sociální pomoc člověku, který se ocitl v krizové situaci a nedokáže ji zvládnout vlastními*

silami. Jedná se o odbornou pomoc, která by měla vycházet z individuality jednotlivce a zejm. s ohledem na druh prožitého traumatického zážitku, jejímž cílem je posílení schopností oběti se s traumatem vyrovnat (Matoušek, 2016). Krizovou intervencí, jakožto první psychologickou pomoc, poskytují v současné době nejčastěji proškolení policisté, hasiči, záchranáři nebo přivolaní psychologové. V roce 2010 vznikl u *Policie ČR systém psychologické pomoci obětem trestné činnosti a dalších mimořádných událostí*, díky němuž vznikly na jednotlivých krajských ředitelstvích PČR týmy krizové intervence (Velikovská, 2016, s. 144-145). Autorka dále uvádí, že byla mezi PČR a neziskovou organizací Bílý kruh bezpečí uzavřena dohoda o poskytování pomoci obětem trestné činnosti, která upravuje společný postup vedoucí k co nejefektivnějšímu zprostředkování odborné pomoci. Na webových stránkách organizace BKB je uvedeno, jakým způsobem by měla tato spolupráce fungovat v praxi (Ibehej, 2010). Na místo trestného činu se v případě nutnosti dostaví psycholog či speciálně vyškolený pracovník, který poskytne akutní psychologickou pomoc. Poté je oběti nabídnuta možnost poskytnutí následné pomoci od organizace BKB a pokud je tato nabídka akceptována, na základě písemného souhlasu, předává krizový intervent kontakt Bílému kruhu bezpečí. Pracovník BKB oběť následně kontaktuje a nabídne své služby.

Kromě BKB poskytují služby psychologického rázu další státní i nestátní subjekty, kterým je věnována samostatná kapitola.

5.2.4 Právní pomoc

Po prožitém traumatu z trestného činu a pro vyrovnání se s nastalou situací je pro oběť důležitý rovněž pocit spravedlnosti, kdy dojde k potrestání pachatele. Právě k potrestání pachatele je nutné postupovat podle platných legislativních norem. Problém nastává v případě, kdy se oběť v legislativním systému nevyzná, průběh trestního řízení je pro ni zcela nový a nepřehledný a tím pádem frustrující (Čírtková, Vitoušová et al., 2007). V tuto chvíli je zapotřebí využít služeb organizací či subjektů, které se právní pomocí zabývají. Právní pomoc mohou podle ZOTČ poskytovat pouze advokáti a právní informace pak subjekty akreditované pro poskytování právních informací (Zákon č. 45/2013 Sb.).

Právní pomoci využije oběť trestného činu nejenom při podávání trestního oznámení, ale rovněž v průběhu celého vyšetřování a projednávání před soudem, kdy má taktéž možnost požádat o náhradu škody. Základním obsahem takto nabídnuté právní pomoci

by mělo být nabídnutí dalších dílčích kroků, jaké je možné podniknout v konkrétním případě, včetně rizik, která se mohou v průběhu vyskytnout (Čírtková, Vitoušová et al., 2007). Poradce by měl vždy respektovat volbu a rozhodnutí každého klienta, přičemž je velmi důležité mu poskytnout zcela úplné informace, které jsou pro jeho rozhodování zásadní.

5.2.5 Restorativní programy

Další možnou pomocí obětem trestných činů je využití programů restorativní justice, jejichž hlavním cílem je propojení všech zúčastněných stran a nalezení řešení společného problému (Roubalová et al., 2019). Do legislativy ČR byly principy restorativní justice implementovány především prostřednictvím zákona č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě. V kontextu s oběťmi trestných činů, byla *vytvořena platforma pro institucionalizovanou mediaci mezi obětí a pachatelem* (Roubalová et al., 2019, s. 47). Mediací se podle zmíněného zákona rozumí *mimosoudní zprostředkování za účelem řešení sporu mezi podezřelým nebo obviněným a poškozeným a činnost směřující k urovnání konfliktního stavu vykonávaná v souvislosti s trestním řízením* (Zákon č. 257/2000 Sb., §2, odst. 2).

Mediace může být provedena pouze s výslovným souhlasem všech zúčastněných stran. Podle Matouška (2016) je výhodou mediace dobrovolnost, rychlost, nízké finanční náklady, důvěrnost a možnost řešit spor vstřícně. Velikovská (2016) uvádí, že oproti zahraničí je v ČR využívání mediace mezi obětí a pachatelem minimální, následně však dodává, že se situace zlepšuje. Masopust Šachová (2021) hovoří o dopadu komunismu na integraci restorativních přístupů v České republice, kdy mezi překážky rozvoje restorativní justice v ČR řadí navyklý způsob myšlení, rigiditu systému či nedostatek informací. Právě na tyto oblasti je nutné se při rozvoji restorativní justice zaměřit.

Správně řízená mediace může přinést oběti žádoucí zadostiučinění, kdy může oběť vést s pachatelem dialog o následcích spáchaného trestného činu na svou osobu, může pachateli klást otázky, které jí pomohou při vyrovnávání se s následky trestného činu nebo se zapojit do hledání řešení k napravení způsobené újmy (Roubalová et al., 2019; Masopust Šachová, 2021). S tímto tvrzením se ztotožňují rovněž autoři Suzuki a Yuan (2021), kteří ve své metasyntéze, kterou vypracovali na základě 26 kvalitativních studií, uvádí, že jak pachatelé, kteří spáchali trestný čin, tak oběti daného trestného činu oceňují

na restorativní justici zejm. kvalitu interakce. Zatímco na straně oběti došlo k určitému pochopení, proč k trestnému činu došlo a co pachatele k němu vedlo, na straně pachatele to byla zejm. příležitost vyslechnout si oběť, jaké následky trestný čin v ní zanechal a jak jí tento trestný čin ovlivnil. Nasloucháním pachatelů obětem vedlo k pochopení o následcích a dopadech jejich konání na druhé. Autoři dále uvádí, že restorativní justice byla příležitostí k projevení emocí, kdy např. pachatelé při setkání s obětí pociťovali hanbu a vinu a oběti naopak měly možnost vyventilovat své emoce vůči pachateli (Suzuky, Yuan, 2021). Setkání s pachatelem může však také prohloubit způsobené trauma a tím dojít k sekundární viktimizaci oběti. Před využitím restorativních programů je tak nutné zvážit všechny okolnosti daného případu, přičemž je kladen důraz na odborné vedení, které je základním předpokladem úspěšné mediace (Velikovská, 2016). Čírtková (2014) uvádí, že dle současných poznatků mohou z mediace profitovat pouze oběti tzv. slušných pachatelů, kteří přijmou svou vinu, jsou ochotni se oběti omluvit a plnohodnotně a rychle kompenzovat způsobenou újmu.

5.3 Pomoc obětem trestných činů v zahraničí

Jak již bylo uvedeno v předchozí kapitole, Česká republika je součástí mezinárodních organizací, jejichž členské státy se zavázaly plnit přijaté mezinárodní smlouvy. Každý z členských států má možnost úpravy nadnárodních dokumentů v průběhu procesu implementace do svých právních předpisů, přičemž musí obsahovat alespoň takové normy, které byly mezinárodní smlouvou přijaty. S alarmujícím zjištěním však přišla zástupkyně ředitele Victim Support Europe Alexandra Ivankovič na podzimní konferenci v roce 2019, kde vystoupila s tématem *Přehled práv obětí v členských zemích* (Čírtková, 2019, s. 4). V tématu se opírala o výzkum, jenž byl proveden v 26 členských státech Evropské unie, a prezentovala zjištěné výsledky, z nichž vyplynulo, že žádný z členských států EU nenabízí kompletní aplikaci práv dle přijatých směrnic EU. Následně hovořila i o konkrétních výsledcích výzkumu v jednotlivých zemích. Směrem k České republice konstatovala celkem uspokojivá fakta, protože ČR nabízí komplexní služby pro všechny oběti kriminality, ale zároveň poskytuje služby specializované, např. pro oběti domácího násilí (Čírtková, 2019).

V následujícím textu je přiblížena linka pro pomoc obětem trestných činů, jež byla vyčleněna v rámci Evropské unie a dále nadnárodní organizace Victim Support Europe. Za účelem alespoň částečného porovnání s Českou republikou byla do diplomové práce zahrnuta podkapitola, zaměřující se na pomoc obětem trestných činů v zahraničí,

v níž jsou do textu zahrnuty některé státy. Konkrétně se jedná o Velkou Británii, která je dle Velikovské (2016) jednou z neaktivnějších zemí, v nichž se viktimologie na evropském kontinentu rozšiřuje, a dále byly do diplomové práce zahrnuty sousední státy České republiky – Slovensko, Polsko, Rakousko a Německo.

5.3.1 Linka 116 006

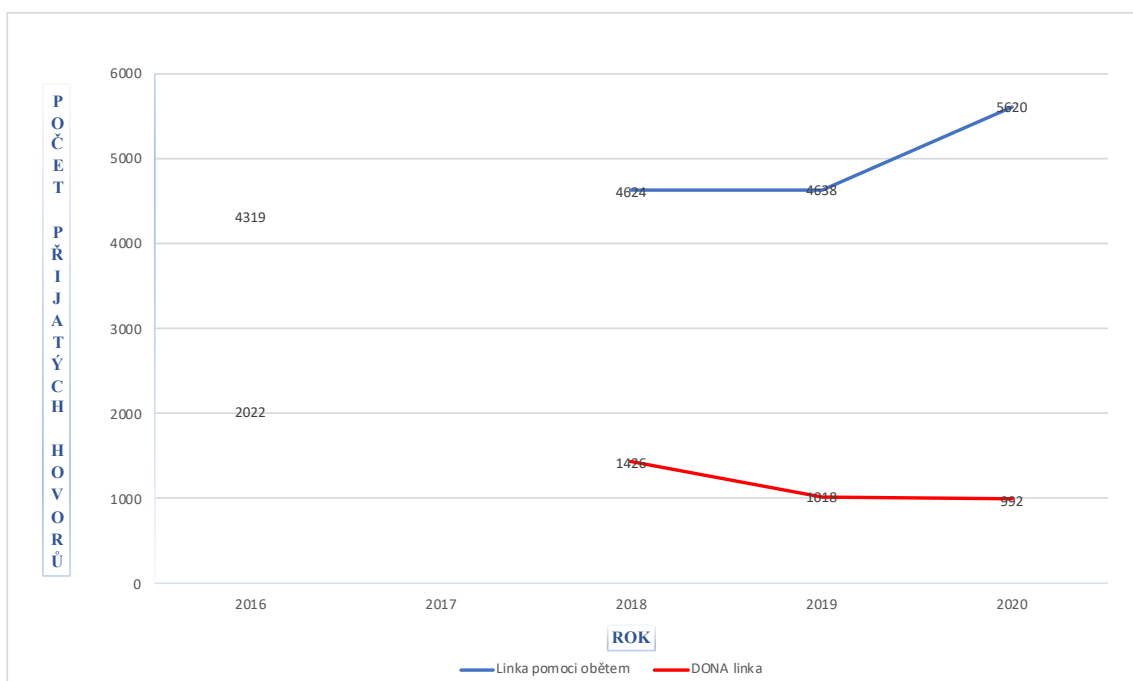
V některých zahraničních státech funguje Linka 116 006, která je od roku 2009 vyčleněna v rámci zemí Evropské unie jako kontakt pro pomoc obětem kriminality (Vitoušová, 2020). V roce 2020 tuto telefonní linku využívalo celkem 13 členských států EU, konkrétně se jednalo o Českou republiku, Dánsko, Estonsko, Finsko, Francii, Chorvatsko, Irsko, Lotyšsko, Německo, Nizozemí, Portugalsko, Rakousko a Švédsko. Kromě uvedených zemí zprovoznily Linku 116 006 rovněž dva státy mimo EU – Gruzie a Norsko.

V České republice získala k provozování licenci organizace Bílý kruh bezpečí v roce 2014 a od 1.1.2015 Linka 116 006 již oficiálně funguje díky podpoře Nadace Open Society Fund Praha a programu Dejme (že)nám šanci, jenž byl financován z Norských fondů (Výroční zpráva BKB, 2016; Výroční zpráva BKB, 2021). Provoz telefonní linky hradí plně Ministerstvo práce a sociálních věcí a příchozí hovory jsou hrazeny Ministerstvem vnitra. Na pravidelných setkáních Linek 116 006 sklízí právě česká linka obdiv a uznání ze strany zahraničních kolegů, kteří čerpají informace ohledně jejího fungování v naší zemi a propojení na navazující služby. Linka má pozitivní ohlasy rovněž na výcvik našich konzultantů, na jejich dovednosti ve vedení rozhovoru a v rozsahu jejich odborných znalostí. Linka je v nepřetržitém provozu po celý kalendářní rok (Vitoušová, 2019).

Mezi nejvytíženější dny Linky 116 006 v České republice patří zejm. pondělí, úterý a pátek (Výroční zpráva BKB, 2017; Výroční zpráva BKB, 2018). Nejčastějšími tématy hovorů v pondělí a v úterý jsou nashromážděné problémy během víkendu. Obsah pátečních hovorů rovněž souvisí s víkendem, kdy osoby ohrožené domácím násilím mají obavy ze společně stráveného času v jedné domácnosti s násilnou osobou nebo volající řeší problémy související s předáváním dětí bývalým partnerům, s nimiž ukončili násilný vztah. Linka 116 006 je plně vytížena v čase od 10. hodiny až do večerní 20. - 22. hodiny (Výroční zpráva BKB, 2018). V nočních hodinách poté převládají často emocionálně náročné hovory, jejichž obsahem bývají závažné problémy, jež vyžadují maximální

koncentraci konzultantů. Průměrná délka hovorů trvá přibližně 15 minut (Výroční zpráva BKB, 2017).

Bezplatná Linka 116 006 v České republice byla zprovozněna v době, kdy zde již fungovala od roku 2001 DONA linka, která je zpoplatněna. Obrázek 1 znázorňuje počty volajících na jednotlivé linky v letech 2016-2020. Data byla čerpána z výročních zpráv Bílého kruhu bezpečí v uvedených letech, přičemž v roce 2017 nebyly jednotlivé počty ve výroční zprávě uvedeny. Z Obrázku 1 vyplývá, že počty hovorů na bezplatné Lince 116 006 od jejího zavedení se zvyšují, na rozdíl od DONA linky, jejíž počty se každým rokem snižují.

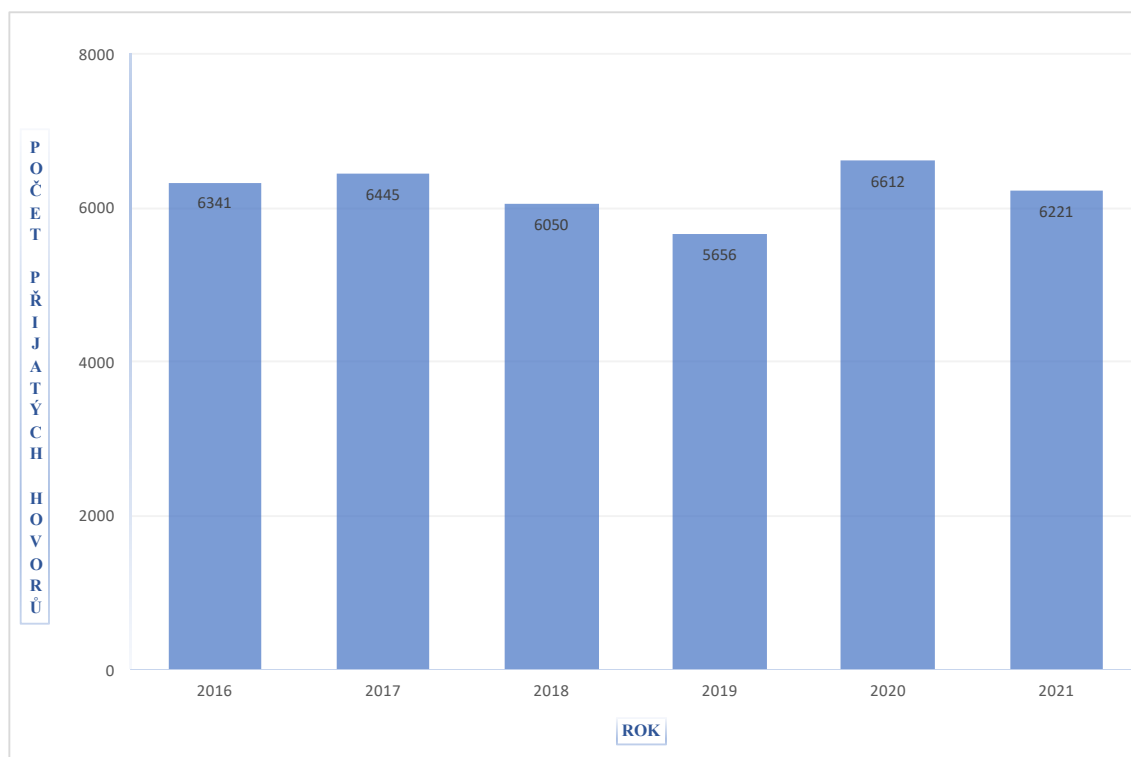

Obrázek 1 Počty přijatých hovorů (Linka pomoci obětem a DONA linka)

Zdroj: Vlastní zpracování na základě údajů z výročních zpráv BKB (2016; 2018; 2019; 2020)

Přestože propagace DONA linky již byla ukončena, její provoz je stále zachován a linka tak pokračuje i nadále v poskytování pomoci. Propagace je nyní soustředěna na bezplatnou Linku 116 006, jejíž služby jsou dostupné i pro volající, kteří jsou ekonomicky zcela závislí na násilné osobě nebo pro osoby, jež se nacházejí v tíživé životní situaci (Výroční zpráva BKB, 2019).

Obrázek 2 znázorňuje celkové počty volajících na Linku 116 006 a DONA linku, přičemž je z něj patrné, že telefonická krizová pomoc má v kontextu sociální pomoci obětem trestných činů nezastupitelnou roli, protože počty volajících, kromě roku 2019, přesahují v průměru více jak 500 hovorů měsíčně. Za zmínku stojí pohled na roky 2019 a 2020, kde je patrný nárůst v roce 2020 o skoro 1000 volajících. Za tímto nárůstem stojí pandemická opatření a separace jednotlivců od okolního světa, kdy i drobný podnět v domácnosti vyvolal bouřlivou reakci násilnické osoby, vzrostl rovněž počet znásilnění a na povrch vyplavila pandemická doba řadu případů pohlavního zneužívání v rodině (Výroční zpráva BKB, 2020).

Obrázek 2 Celkové počty přijatých hovorů

Zdroj: Vlastní zpracování na základě údajů z výročních zpráv BKB (2016; 2017; 2018; 2019; 2020; 2021)

5.3.2 *Victim Support Europe*

Jednou z nejznámějších organizací, kterou zmiňují autoři, věnující se pomoci obětem trestných činů, ve svých publikacích je organizace Victim Support Europe (Čírtková, 2014; Velikovská, 2016; Válková, Kuchta, Hulmáková et al., 2019; Roubalová et al.,

2019). Victim Support Europe je nadnárodní organizace zabývající se problematikou pomoci obětem trestných činů. Byla založena v roce 1990. Podle výroční zprávy za rok 2021 měla organizace 66 členských organizací z 32 zemí (Annual Report, 2021). Organizace se aktivně zapojuje a ovlivňuje rozvoj politik na evropské úrovni s cílem posilovat práva obětí trestných činů. Victim Support Europe má vypracovanou koncepci na období let 2021-2025, kde si klade následující cíle: nadále podporovat a posilovat práva obětí trestných činů; vyhledávat aktivně oběti a chránit je před sekundární viktimizací; usnadnit přístup obětí k pomoci a podpoře v jednotlivých státech; pracovat na systému soudnictví v kontextu odškodňování obětí; rozvíjet a posilovat samostatnou organizaci (VSE Strategy 2021-2025, 2020).

Organizace pravidelně pořádá konference, z nichž jedna se konala v době celosvětové pandemie, na níž byli přítomni rovněž odborníci z České republiky. Na virtuální konferenci Victim Support Europe, na konci roku 2020, sdíleli přítomní účastníci možnosti řešení pro pomoc obětem v online prostředí. Na zmiňované konferenci *byla představena budoucnost virtuální reality, umělé inteligence, dronů, sociálních her i možnosti digitalizace* (Vitoušová, 2020, s. 29), která je odrazem poskytovaných služeb v době pandemie, kdy se omezil osobní kontakt s klienty a tento se přesunul do online prostředí. Autorka uvádí příklady, které ji na konferenci zaujaly, kde zmiňuje např. novinku v Jižní Koreji, kde mají k dispozici chytré hodinky s GPS a alarmem, díky nimž si oběť může přivolat okamžitou pomoc. Ohrožená osoba může hodinky využívat dva až tři měsíce. Informace z hodinek jsou odesílány do aplikace na chytré telefony policistů. V případě využití alarmu garantuje policie příjezd do pěti minut (Vitoušová, 2020). Příklady dobré praxe a sdílení zkušeností ze zahraničí může být přínosem pro rozvoj pomoci a podpory obětí trestných činů rovněž v České republice.

5.3.3 Velká Británie

Velká Británie je zemí, ve které již dlouhou dobu stojí oběti trestných činů v popředí zájmů (Roubalová et al., 2019). Výzkumy, týkající se potřeb obětí a fungování pomáhajících organizací jsou datovány již do 80. let 20. století. Cílem těchto výzkumů bylo zjistit charakter služeb pro oběti, přičemž z výsledků bylo patrné, že mezi službami panovala značná diverzita. Výzkumy ukázaly, že služby využívaly zejm. oběti vloupání, které se o těchto službách dozvěděly od policie, zatímco oběti násilných trestných činů využívaly služeb méně (Roubalová et al., 2019). Roubalová et al. (2019) dále uvádí, že výhodou takových výzkumů je porovnání obětí, které se obrátily na pomáhající

organizace a těmi, které se z nějakého důvodu na pomáhající organizace neobrátily. Zároveň výzkumy ukazují, z jakého důvodu nabízených služeb nevyužily, zda v rozhodnutí sehrála roli *nevědomost, nedostupnost nebo nedůvěra v tyto organizace* (Roubalová et al., 2019, s. 37).

Ve Velké Británii existuje jedna z nejstarších služeb pro oběti trestných činů Victim Support, která byla založena již v roce 1974 (Annual Report and Accounts 2020-2021, 2021). Služby jsou téměř všechny financovány ze státního rozpočtu. Victim Support je charakteristická velmi úzkou spoluprací státu a nestátních organizací. Jako dobře fungující program se dále jeví Witness Support, prostřednictvím něhož je poskytována pomoc poškozeným v postavení svědků v průběhu celého řízení před soudem přímo v budovách soudů.

V případě, kdy se jedinec ocitne v pozici oběti či svědka trestného činu, má nárok na bezplatnou podporu ze strany státu. Policista poskytne údaje o oběti podpůrné organizaci, která bude do dvou pracovních dnů kontaktovat poškozenou osobu, za účelem zjištění jejích potřeb. Další možností je poskytnutí informací o jednotlivých organizacích přímo poškozenému, který kontaktuje podpůrnou organizaci sám (Annual Report and Accounts 2020-2021, 2021). Pravidla poskytování pomoci jsou uvedena v kodexu pro oběti, jenž stanovuje způsob, jakým by mělo být s oběťmi či svědky trestných činů zacházeno ze strany orgánů činných v trestním řízení (Code of Practice for Victims of Crime in England and Wales, 2020). Poškozeným je podpora poskytována od doby spáchání trestného činu, v průběhu celého trestního řízení, ale i po ukončení řízení, pokud je to potřebné (Annual Report and Accounts 2020-2021, 2021).

5.3.4 Sousední státy České republiky

Na Slovensku jsou oběti trestných činů informovány od policistů o možnostech podpory prostřednictvím subjektů, jež jsou uvedeny v registru orgánů poskytujících pomoc na stránkách Ministerstva spravedlnosti Slovenské republiky (Register subjektov poskytujúcich pomoc obetiam, 2022). Registrované subjekty poskytují psychologickou ale i právní pomoc. V případě potřeby pomůže proškolený personál zajistit nouzové ubytování nebo pomůže při vyřízení finanční podpory. Jednotlivá práva obětí jsou legislativně zakotvena v zákoně o obětech trestných činů (Zákon č. 274/2017 Z. z.) či v trestním zákoně (Zákon č. 300/2005 Z.z.). K základním právům, podle zákona o obětech trestných činů, patří právo na informace, právo na poskytnutí odborné pomoci,

právo na ochranu před sekundární viktimizací či právo a odškodnění (Zákon č. 274/2017 Z. z.). Na Slovensku existuje rovněž nevládní organizace Pomoc obetiam nasilia (Velikovská, 2016; Výročná správa PON rok 2020, 2020), která je obdobou českého Bílého kruhu bezpečí a je rovněž sesterskou organizací Victim Support Europe.

V Polsku je obětem trestných činů poskytována pomoc prostřednictvím Fondu na podporu obětí a postpenitenciární pomoc. Z tohoto fondu jsou financovány prostřednictvím dotací nestátní organizace, jež se specializují na podporu obětí. Služby, které jsou zahrnuty do financování obsahují právní, psychologickou, sociální a hmotnou pomoc. Pokud se jedinec ocitne v pozici oběti trestného činu, policisté ho budou informovat o dostupných možnostech podpory, jež je hrazena státem. Práva obětí v Polsku upravuje několik legislativních norem, přičemž absentuje jednotná právní úprava. Polsko nedisponuje ani žádnou státní linkou na podporu obětí, existuje zde pouze linka pro oběti domácího násilí. Organizace spolupracující od roku 2011 s Victim Support Europe je v Polsku známá pod názvem Subvenia Victima, jež v současné době sdružuje 14 nestátních organizací (Subvenia Victima, ©2022).

V Rakousku byla 9. července 1972 schválena první verze zákona o obětech trestných činů (Bundesgesetz Nr. 288/1972). V roce 1978 byla založena organizace pomáhající obětem trestných činů Weisser Ring, která je v současné době rovněž sesterskou organizací Victim Support Europe (Jahresbericht 2021, 2021). Historie organizace Weisser Ring je spjata se vznikem práv obětí a s jejich ukotvením v trestním zákoně a v zákoně o obětech trestných činů. Organizace je jako jediné zařízení právně uznávána na podporu obětí v Rakousku (Pongratz, 2022). Poskytovat podporu a pomoc v Rakousku mohou dále intervenční centra, tísňové linky a poradenská centra pro ženy, centra pro ochranu dětí a mládeže či poradny pro muže (Jahresbericht 2021, 2021). Na právní pomoc mají nárok oběti a příbuzní (v přímé linii) násilných trestných činů, kterou financuje Spolkové ministerstvo spravedlnosti. V Rakousku je poskytována pomoc rovněž od státních i nestátních subjektů, zahrnující sociální, psychologické či právní služby. Doporučené organizace je možné vyhledat na webových stránkách ministerstva spravedlnosti, které jsou uveřejněny v seznamech podle jednotlivých spolkových zemí (Prozessbegleitungsrichtungen, 2022).

Německo je federativní demokratický stát, jenž se skládá ze 16 spolkových zemí (Jahresbericht 20/21, 2021). V každé spolkové zemi může být implementace zákonů

odlišná od zákona o právech obětí na národní úrovni. V roce 1976 byla v Německu založena nezisková organizace Weisser Ring, jež byla založena na podporu obětí trestných činů a na prevenci kriminality (Jahresbericht 20/21, 2021). V současné době se jedná o největší organizaci v zemi a rovněž jedinou organizaci s celostátní působností, jež není závislá na státních dotacích (Roubalová, 2019). Ve druhé polovině 20. století byly rovněž zakládány profesní, státem financované skupiny na podporu obětí trestných činů a dále poradenská centra pro oběti a svědky (např. Hanauer Hilfe, Wiesbadener Hilfe, Gießener Hilfe, Zeugenhilfe Limburg a Opferhilfen) (Thunberg, Willems, Schmoll, Yngborn, 2020). V současné době jsou tyto typy organizací sdruženy pod Asociací pomoci obětem (něm. Arbeitskreis der Opferhilfen-ado), která byla založena již v roce 1988 a měla sloužit k ulehčení spolupráce mezi členskými organizacemi. Zajímavostí je, že dominantní organizace Weisser Ring není její součástí (Roubalová et al., 2019). Thunberg, Willems, Schmoll a Yngborn (2020) publikovali komparační výzkum, v němž porovnávali pomoc obětem v Německu a ve Švédsku a uvádí, že v Německu jsou pro oběti trestných činů k dispozici na policejních stanicích důstojníci, kteří poskytují potřebnou pomoc zejm. v případech sexuálního násilí páchaného na dětech či ženách. V Německu je dále možné požádat o finanční odškodnění od státu, ale odškodnění nabízejí rovněž některé nadace. Pomoc od státu zde však není automatická, ale vyžaduje určitou iniciativu ze strany oběti. V Německé legislativě se neobjevuje pojem oběť trestného činu, ale spíše se objevuje Verletzter či Geschädigter, jako poškozený. V reakci na přijaté mezinárodní smlouvy byly v roce 2000 v Německu přijaty další zákony týkající se reformy práv obětí. Přestože směrnice Evropského parlamentu a Rady z roku 2012 poskytuje definici oběti trestného činu, ani po následné reformě se tato definice v německém právním systému neobjevila. Za největší milník v německé legislativě je považováno zavedení předpisů pro psychosociální podporu v trestních řízeních (něm. Psychosoziale Prozessbegleitung) v roce 2017, jež zajišťují pro oběti závažných trestných činů bezplatnou podporu, o níž si musí však zažádat. Pokud nejsou splněny podmínky pro poskytování podpory bez nákladů, nese náklady na tuto podporu oběť sama (Thunberg, Willems, Schmoll, Yngborn, 2020).

6 Subjekty poskytující pomoc obětem trestných činů

V České republice existuje ucelený systém pomoci obětem trestných činů, zahrnující státní i nestátní subjekty. Velmi důležitý je první kontakt s obětí, kdy pomocí vhodné interakce lze snížit riziko sekundární viktimizace. Často je prvním kontaktním místem Policie ČR nebo zdravotnické zařízení, kde by měla být obětem poskytnuta první pomoc v podobě krizové intervence a předány informace o možnostech následné psychologické, psychosociální či sociálně právní pomoci, nebo tuto pomoc přímo zprostředkovat.

V kontextu pomoci obětem trestných činů plní velmi důležitou a nezastupitelnou roli ve společnosti nestátní neziskové organizace, které jsou schopny pružně reagovat na specifické potřeby obětí. Subjekty, které chtějí poskytovat pomoc obětem trestných činů a získat dotaci ze státního rozpočtu musí mít akreditovanou alespoň jednu službu, a to poskytování právních informací nebo restorativní programy (Zákon č. 45/2013 Sb.). Dalšími subjekty, které jsou oprávněny poskytovat obětem trestných činů služby psychologického či sociálního poradenství jsou organizace, které získaly oprávnění pro poskytování sociálního poradenství a služeb sociální prevence podle zákona č. 108/2006 Sb. Dle tohoto zákona náleží organizacím za poskytované služby rovněž dotace ze státního rozpočtu.

S přijetím zákona č. 45/2013 Sb. byl zaveden Registr poskytovatelů pomoci obětem trestných činů (dále jen registr). Registr je veřejný, je veden Ministerstvem spravedlnosti ČR a lze v něm vyhledat kompletní a aktuální seznam subjektů, které mohou poskytovat pomoc obětem trestných činů. Registr konkrétně obsahuje střediska Probační a mediační služby ČR, advokáty, akreditované subjekty a subjekty poskytující sociální služby. Podrobněji jsou subjektům poskytujícím pomoc obětem trestných činů věnovány následující podkapitoly.

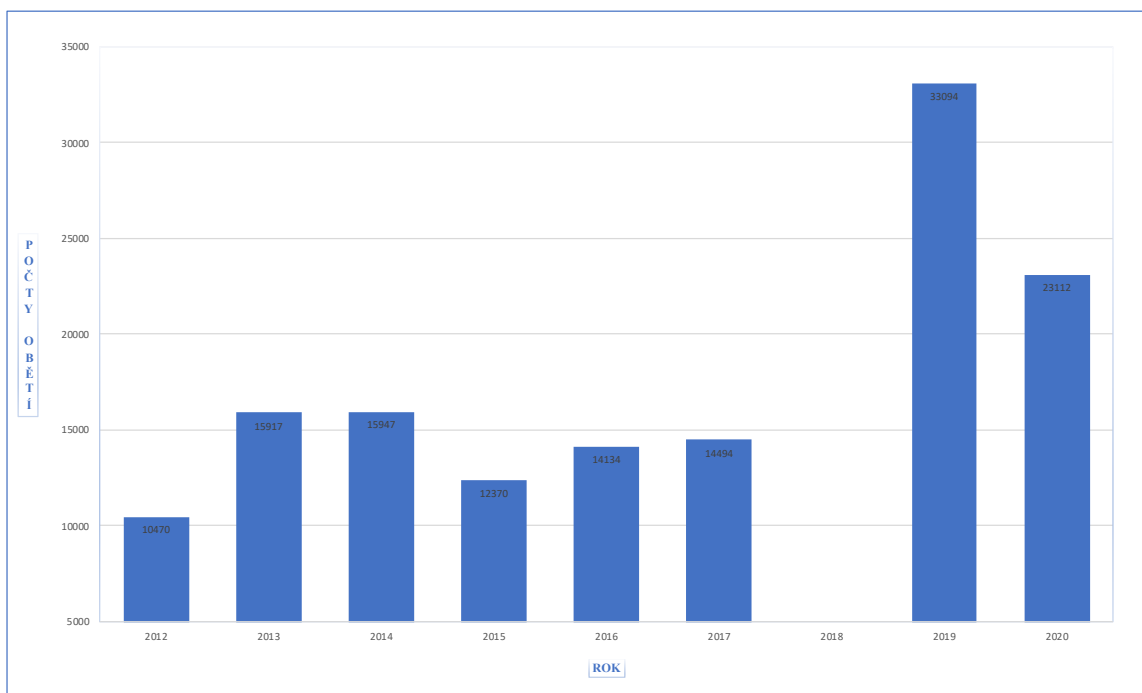
6.1 *Policie České republiky*

Policie České republiky je ozbrojený bezpečnostní sbor, který slouží veřejnosti a jehož úkolem je chránit bezpečnost osob a majetku, chránit veřejný pořádek a předcházet trestné činnosti (Policie ČR, © 2021). V případě, že jsou příslušníci PČR prvním kontaktním místem oběti trestného činu, mají podle zákona č. 45/2013 Sb. povinnost poskytnout srozumitelným způsobem informace obětem o jejich právech a možnostech jejich uplatnění. Zároveň obětem poskytují informace o subjektech zapsaných v registru, na které se mohou obrátit s žádostí o odbornou pomoc a na tyto subjekty předávají obětem

kontakt. V případě podání trestního oznámení poskytují obětem informace o jednotlivých úkonech a etapách celého trestního řízení a postavení oběti jako poškozeného a svědka v něm.

Velikovská (2016) uvádí, že právě přístup Policie ČR hraje důležitou roli pro oběti trestných činů, neboť jsou po celou dobu vyšetřování a v průběhu trestního řízení v úzkém kontaktu s obětí. Nevhodné chování vůči obětem může mít vliv na sekundární viktimizaci a v neposlední řadě rovněž na konečné rozhodnutí oběti, zda trestný čin vůbec oznámí a dojde k potrestání pachatele.

Obrázek 3 znázorňuje počty obětí registrovaných trestných činů na území České republiky v letech 2012-2020. Časové období bylo zvoleno delší z důvodu, že v letech 2016-2018 probíhala na Ministerstvu vnitra rekonstrukce statistiky. Z tohoto důvodu chybí data za rok 2018 a data za roky 2016-2017 nelze porovnávat s roky předchozími (Zjištěné oběti registrovaných trestných činů na území Česka v roce 2019, 2019).

Obrázek 3 Počty obětí registrovaných trestných činů na území ČR

Zdroj: Vlastní zpracování na základě údajů z ČSÚ (2012; 2013; 2014; 2015; 2016; 2017; 2019; 2020)

PČR neregistruje oběti trestných činů, ale objekty napadení. Ve statistikách se však přesto objevují údaje o počtech obětí, a z tohoto důvodu byla terminologie zachována i pro potřeby diplomové práce. Při pohledu na graf (Obrázek 3) jsou zajímavé roky 2019 a 2020, kde lze pozorovat výrazný úbytek obětí trestných činů. Jedním z důvodů, který může stát za zmíněným úbytkem, by mohlo být vyhlášení nouzového stavu, v souvislosti s pandemií Covid-19, a s ním spojené vyšší trestní sazby kriminální činnosti. Zda tento úbytek byl opravdu způsoben nouzovým stavem, bude možné ověřit postupem času, až budou k dispozici data následujících let. V souvislosti se statistikami PČR je nutné rovněž uvést, že tyto nezahrnují data latentní kriminality.

6.2 Zdravotnická zařízení

V případech násilných trestných činů, kdy dojde k ublížení na zdraví jedince, mohou být mezi prvními pracovníky, kteří přijdou do kontaktu s obětí pracovníci zdravotnických zařízení. Pokud se zaměstnanci zdravotnických zařízení hodnověrným způsobem dozví o spáchání trestného činu, vztahuje se na ně oznamovací povinnost podle §368, zákona č. 40/2009 Sb. U jedinců, kteří jsou oběťmi domácího násilí, se stává, že svá zranění popisují jinak, než jak jim ve skutečnosti byla způsobena a pachatele takto kryjí. Práce lékařů či jiných zdravotnických pracovníků s oběťmi trestných činů vyžaduje specifické znalosti, sociální dovednosti a empatii. Tito pracovníci by měli mít povědomí o navazujících službách a mít k dispozici kontakty na organizace, které poskytují služby obětem trestných činů. Za účelem podpory pro účinnou prevenci a kontrolu násilí na pomoc obětem v systému zdravotní péče byl roce 2017 vydán titul Domácí a genderově podmíněné násilí, Manuál pro lékaře, který obsahuje doporučení pro práci zdravotnického personálu s oběťmi domácího násilí (Vaničková, 2017).

6.3 Střediska Probační a mediační služby ČR

K dalším poskytovatelům služeb obětem trestných činů patří střediska Probační a mediační služby (dále PMS ČR), na která se mohou oběti obracet kterýkoliv pracovní den. Na území České republiky se nachází celkem 74 středisek a 2 pobočky (Výroční zpráva za rok 2020, 2020). Jednotlivá střediska lze vyhledat na webových stránkách PMS ČR nebo rovněž v registru. Střediska PMS ČR v rámci restorativního přístupu usilují o reintegraci pachatele s participací poškozeného. Při výkonu služby poskytují pracovníci PMS ČR poškozeným zejm. informace týkající se náhrady škody a informují je o možnosti mimosoudního vyrovnání prostřednictvím mediace, jejímž cílem je nejen hmotná náhrada způsobené škody, ale také snaha o nápravu vztahů. Při mediaci může

oběť pachateli vyprávět o následcích trestného činu na svou osobu. Tato interakce je pro mnoho obětí velice důležitá a pomáhá obětem vyrovnat se s danou situací. Většinou se při osobním kontaktu pachatel oběti omluví, čímž může dojít k morální satisfakci. Mediace probíhá za přítomnosti mediátora a lze ji provádět pouze s výslovným souhlasem pachatele a oběti trestného činu (Zákon č. 257/2000 Sb.).

6.4 Advokáti

Poskytování právních služeb obětem trestných činů se věnují advokáti, kteří si podali žádost o zápis do registru. Úkolem advokátů je zejm. zajištění ochrany práv obětí v souladu se zákonem č. 45/2013 Sb. Advokáti zapsaní v registru poskytují své služby v různé míře, kdy se jedná i o bezplatnou právní pomoc, jejíž rozsah byl uveden v žádosti o zápis do registru, např. v podobě první konzultace. Další poskytované služby bývají většinou již za úplaty (Zákon. č. 45/2013 Sb.).

6.5 Subjekty poskytující sociální služby a subjekty akreditované

Jak již bylo uvedeno v úvodu šesté kapitoly, subjekty poskytující sociální služby a subjekty akreditované jsou často nestátní neziskové organizace. Jejich kompletní a aktuální seznam je uveden v registru poskytovatelů pomoci obětem trestných činů. Pro účely diplomové práce byla vybrána pouze část organizací, jejichž činnost je níže v textu přiblížena.

6.5.1 ACORUS, z. ú.

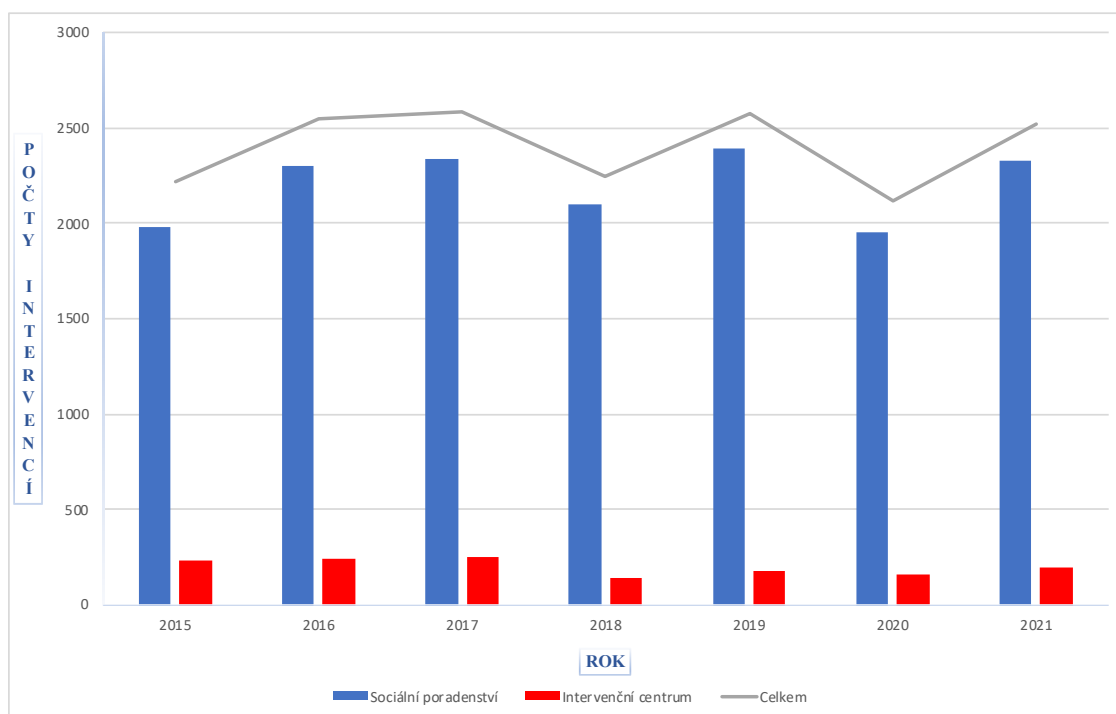
Organizace Acorus vznikla jako občanské sdružení z iniciativy skupiny psychologů a psychiatrů v roce 1997, jejímž smyslem byl vznik centra pro oběti domácího násilí. V současné době organizace Acorus poskytuje komplexní odbornou pomoc osobám ohroženým domácím násilím prostřednictvím služeb azylového domu, krizové pomoci, odborného sociálního poradenství a dále poskytováním právních informací. Nabízí rovněž nonstop telefonní linku 283 892 772. Organizace působí v Praze, ovšem z výročních zpráv vyplývá, že klienti jsou, dle trvalého pobytu, z území celé České republiky (Acorus, z.ú., © 2011).

6.5.2 Bílý kruh bezpečí, z. s.

Bílý kruh bezpečí vznikl v roce 1991 jako občanské sdružení, které zahájilo provoz poradny pro oběti trestných činů. Za dobu své působnosti se rozšířila síť poraden BKB po celé České republice. V současné době je pomoc BKB poskytována prostřednictvím celorepublikové sítě poraden (ke konci roku 2021 jich bylo devět), centrály BKB v Praze,

Intervenčního centra v Ostravě, bezplatné nonstop Linky 116 006 a Linky BKB 257 317 110 a případových manažerů pro zvláště zranitelné oběti a pozůstalé. BKB nabízí komplexní pomoc, která zahrnuje poskytnutí praktických rad a informací, právních informací či psychologického a sociálního poradenství. BKB rovněž spolupracuje se zahraniční organizací Victim Support Europe, jejímž členem je od roku 1996 (Bílý kruh bezpečí, z.s., © 2009).

Obrázek 4 znázorňuje počty intervencí v organizaci BKB z pohledu sociálního poradenství, které je poskytováno ve všech pobočkách BKB v České republice a intervenčního centra v Ostravě. Z obrázku je patrný snížený počet intervencí v roce 2020, jenž byl ovlivněn řadou pandemických opatření ve spojitosti s Covid-19, kdy bylo poskytování sociálních služeb výrazně omezeno a organizace se tak přesunuly s poskytováním pomoci a terapeutické podpory do neznámého online prostředí (Výroční zpráva BKB, 2020). Zmíněný pokles osobních konzultací byl však kompenzován zvýšeným nárůstem telefonických kontaktů (viz. Obrázek 2 Celkové počty přijatých hovorů).

Obrázek 4 Počty intervencí v BKB

Zdroj: Vlastní zpracování na základě údajů z výročních zpráv BKB (2015; 2016; 2017; 2018; 2019; 2020; 2021)

6.5.3 Centrum Locika, z.ú.

Centrum Locika je organizace poskytující pomoc dětem, které jsou dle zákona č. 45/2013 Sb. považovány za zvlášť zranitelné oběti. Centrum vzniklo v roce 2015 jako samostatný projekt organizace Acorus, který byl financován z Norských fondů. V roce 2017 došlo k oddělení od Acorusu. Od tohoto roku Centrum Locika provozuje své služby v samostatné působnosti. Locika pomáhá dětem, které zažívají násilí v rodině jako přímé oběti nebo svědci. Organizace poskytuje komplexní odbornou pomoc v podobě práce s dětmi, s rodiči nebo s celou rodinou, přičemž cílem této práce je nastavit zdravé vztahy v rodině tak, aby dítě mohlo vyrůstat v bezpečném a respektujícím prostředí (Výroční zpráva 2020, 2020).

6.5.4 Centrum nové naděje z.ú.

Centrum nové naděje (dále CNN) poskytuje obětem trestných činů služby prostřednictvím odborného právního poradenství, zajištěním doprovodu obětí k orgánům činným v trestním řízení a rovněž poskytnutím psychosociální podpory. Organizace vznikla v roce 1995 z iniciativy občanů, kteří se věnovali práci s mládeží. V průběhu let se podařilo otevřít první krizové centrum pod pedagogicko-psychologickou poradnou (dále PPP) v okrese Frýdek-Místek, následovalo otevření samostatného střediska výchovné péče (dále SVP), ale vzhledem k tomu, že činnost CNN byla širší než činnost SVP, vznikla v roce 2000 nová institucionální podoba – občanské sdružení. Od roku 2001 poskytuje CNN odborné sociální poradenství. Na podzim roku 2015 získalo CNN akreditaci Ministerstva spravedlnosti ČR pro práci s oběťmi trestných činů, díky níž mohlo centrum rozšířit aktivity pro další cílovou skupinu (Centrum nové naděje z.ú., ©2020).

6.5.5 Centrum sociálních služeb Praha

Centrum sociálních služeb Praha (dále CSSP) poskytuje sociální, zdravotní, informační a vzdělávací služby obyvatelům hlavního města Prahy. Oběti trestných činů se mohou na SSSP obrátit díky zaregistrovaným sociálním službám, ke kterým patří odborné sociální poradenství, telefonická krizová pomoc či intervenční centra (Centrum sociálních služeb Praha, ©2022).

6.5.6 Cesta integrace o.p.s.

Organizace Cesta integrace vznikla v roce 2003 v Říčanech na území Středočeského kraje. Od roku 2007 provozuje občanskou poradnu pro občany Říčanska a od roku 2010

i Mnichovicka a Benešovska. Poradna získala akreditaci od Ministerstva spravedlnosti ČR za účelem poskytování poradenství v oblasti trestných činů a domácího násilí (Výroční zpráva o činnosti a hospodaření za rok 2020, 2020).

6.5.7 *In Iustitia, o.p.s.*

Organizace In Iustitia vznikla v roce 2009. Prostřednictvím poradny Justýna poskytuje osobám na území celé České republiky dvě registrované služby, kterými jsou odborné sociální poradenství, podle zákona o sociálních službách a poskytování právních informací, podle zákona o obětech trestných činů. Jejich služby jsou určeny pro osoby, které jsou ohroženy předsudečným násilím a rovněž pro oběti takového násilí. Organizace má pobočku v Praze a v Brně, kde jsou možné osobní konzultace, dále poskytují poradenství v terénu, telefonické poradenství a on-line poradenství (In Iustitia, © 2019).

6.5.8 *Kappa-Help z.s.*

Organizace Kappa-Help nabízí pro oběti trestných činů poradenskou činnost a restorativní programy. V roce 2015 organizace začala poskytovat nově registrovanou sociální službu prostřednictvím Centra pomoci a bezpečí. Poskytováním poradenských služeb pomáhají obětem trestných činů zvýšit jejich informovanost o jejich právech, pomáhají jim orientovat se v dané situaci a poskytují psychosociální podporu v průběhu trestního řízení. Díky restorativním programům se mohou oběti setkat s pachatelem trestného činu za účelem napravení narušených mezilidských vztahů či za účelem náhrady škody, kterou pachatel svým činem oběti způsobil (*Výroční zpráva 2016 ... jsme s Vámi již 20 let*, 2016).

6.5.9 *La Strada ČR, o.p.s.*

Organizace La Strada byla založena jako projekt organizace Profem v roce 1995, ale od roku 1998 je registrována jako samostatný právní subjekt. V roce 2004 se stala organizace La Strada spoluzakladatelem mezinárodní organizace La Strada International, která má v současnosti 28 členských organizací ve 23 evropských zemích. Organizace je registrovaným poskytovatelem sociálních služeb – odborné poradenství, azylové domy, krizová pomoc a terénní programy. Jejich pomoc směřuje k osobám, které se staly nebo mohou stát oběťmi trestného činu obchodování s lidmi a vykořisťování. Organizace poskytuje osobní konzultace, nabízí rovněž SOS linku či komunikaci prostřednictvím e-mailové korespondence (La Strada, © 2021).

Obchodování s lidmi je v České republice trestným činem, který je uveden v §168, zákona č. 40/2009 Sb., s nímž se v současnosti setkáváme v kontextu válečného konfliktu a uprchlické krize. S počátkem války na Ukrajině organizace La Strada pružně reagovala na zvýšený počet migrantů utíkajících před válkou a vytvořila Manuál pro dobrovolníky, který má být podpůrným materiálem pro pomáhající pracovníky. Manuál obsahuje tipy a rady, jak obchodování s lidmi předcházet nebo jak již nastalou situaci řešit. Přestože se mezi lidmi v České republice rozmohla vlna solidarity, objevili se mezi nimi také lidé, kteří chtějí využít tíživé životní situace uprchlíků ke svému prospěchu. Mohou to být různí zprostředkovatelé zaměstnání či přímo zaměstnavatelé, kteří chtějí sehnat levnou pracovní sílu, nebo se může jednat o obchodníky s lidmi, kteří se snaží získat ženy (popř. muže či děti), které budou následně vykořisťovat a nutit k práci proti jejich vlastní vůli (Manuál pro dobrovolníky – Obchodování s lidmi a příchozí z oblasti postižené válečným konfliktem, 2022).

6.5.10 Luma MB, z.s.

Luma MB byla založena v roce 2014 za účelem poskytování sociálních služeb osobám nacházejícím se v nepříznivé životní situaci. Od tohoto roku je rovněž akreditovaným subjektem pro poskytování právních informací obětem trestných činů. Organizace mimo poskytování právních informací nabízí doprovodné služby, sepisování listin či pomoc při uplatnění nároku na odškodnění (Luma MB, z.s., ©2017).

6.5.11 Persefona, z. s.

Organizace Persefona vznikla v roce 2007 a působí na území Jihomoravského kraje. Jejím posláním je poskytovat komplexní pomoc obětem domácího násilí, sexuálního zneužívání a znásilnění osobám starším 16 let. Persefona poskytuje obětem domácího násilí, sexuálního zneužívání a znásilnění odborné právní a sociální poradenství či terapeutickou podporu a ostatním zájemcům o službu, kteří neřeší výše uvedené problémy, poskytuje základní poradenství (Persefona, © 2015).

Jak již bylo výše uvedeno, organizace Persefona poskytuje komplexní poradenství, takže poskytované služby nesměřují pouze k obětem, ale jsou určeny rovněž pro příbuzné obětí, pro další odborníky, kteří s oběťmi pracují a rovněž pro původce násilí, kteří mají potíže se zvládnutím agrese.

6.5.12 Pomoc v nouzi, o.p.s.

Organizace Pomoc v nouzi působí na území Karlovarského kraje od roku 2007 a jejím posláním je poskytování sociálních služeb podle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. Pomoc obětem trestných činů je poskytována prostřednictvím služeb azylových domů či intervenčních center (Pomoc v nouzi, o.p.s., © 2010).

6.5.13 Profem – centrum pro oběti domácího a sexuálního násilí, o.p.s.

Profem je organizace hájící práva osob ohrožených domácím a sexuálním násilím v České republice, která byla založena v roce 1994. Působí na území Prahy a Středočeského kraje. Je registrovaným poskytovatelem sociálních služeb – intervenční centrum a odborné sociální poradenství a rovněž je registrovaným poskytovatelem pomoci obětem trestných činů. Jejich služby jsou poskytovány na čtyřech kontaktních místech a zahrnují osobní konzultace, linku právní pomoci, infolinku pro oběti sexuálního násilí, chat nebo internetovou poradnu (Profem, © 2022).

6.5.14 Respondeo, z. s.

Respondeo je nestátní nezisková organizace, která poskytuje služby lidem a rodinám, které se nacházejí ve složité životní situaci. Pomoc obětem trestných činů je poskytována prostřednictvím služeb Intervenčního centra Respondeo pro oběti domácího násilí. Organizace působí na území Středočeského kraje od roku 2003 (Výroční zpráva za rok 2020, 2020).

6.5.15 ROSA centrum pro ženy

Organizace Rosa vznikla v roce 1993 a v současné době působí v Praze. Jedná se o nestátní neziskovou organizaci, která poskytuje sociální služby v podobě pomoci ženám, obětem domácího násilí. Rosa má registrované dvě sociální služby – odborné sociální poradenství a azylové domy. Odborné sociální poradenství zahrnuje odborné poradenství, krizovou intervenci, sociálně terapeutické a sociálně právní poradenství a další návazné činnosti s tím související. Azylový dům Rosa je na utajované adrese, a tím poskytuje svým klientkám a jejich dětem bezpečné prostředí (Rosa centrum, © 2022).

6.5.16 Spirála Ústecký kraj, z.s.

Spirála Ústecký kraj zahájila provoz v roce 2000 dnem otevřených dveří v Centru krizové intervence. V roce 2005 organizace ve spolupráci s BKB z Prahy otevřela DONA centrum, které slouží jako poradna pro oběti domácího násilí. Spirála poskytuje

sociální služby obětem trestné činnosti prostřednictvím Intervenčního centra, které bylo otevřeno v roce 2007 (Výroční zpráva 2020, 2020).

6.5.17 Theia – krizové centrum o.p.s.

Organizace Theia působí na území Jihočeského kraje od roku 2009 a jejím posláním je poskytování krizové a odborné pomoci osobám v krizi a obětem trestné činnosti. V současné době (rok 2022) poskytuje Theia své služby prostřednictvím pěti poraden na území jižních Čech, telefonické linky pomoci a prostřednictvím přímého e-mailového poradenství. Organizace je registrovaným poskytovatelem sociálních služeb – odborné sociální poradenství a krizová pomoc a zároveň je registrovaným poskytovatelem pomoci obětem trestných činů v poskytování právních informací (Theia, © 2017)

7 Diskuze

Kapitolu diskuze bych ráda věnovala zhodnocení systému sociální pomoci obětem trestných činů v České republice s možnými návrhy a připomínkami, které mohou být využity jako témata dalšího zpracování či k zamyšlení nad současnou efektivitou nastaveného systému.

V roce 2019 byla vydána viktimizační studie, která je zaměřena na systém pomoci obětem trestných činů v České republice a na zhodnocení efektivity ZOTČ za dobu jeho přijetí. Díky provedenému kvótnímu výběru se do studie dostala rovněž data latentní kriminality, která nejsou zahrnuta ve statistikách PČR. Viktimizační výzkumy tak nemohou být porovnávány s oficiálními statistikami kriminality, ale mohou posloužit např. pro státní i nestátní organizace, za účelem např. zkvalitňování poskytovaných služeb. I zde je však nutné podotknout, že v případě výsledků viktimizačních studií se jedná o subjektivní vnímání každého jednotlivce, který byl do studie zahrnut a reflektují tak pouze jeho zkušenosti s viktimizací a nelze je generalizovat na celou populaci.

Ze studie Roubalové et al. (2019) vyplývá, že povědomí obyvatelstva České republiky⁸ o právech a možnostech pomoci obětem je nízké. Lidé, kteří se stali obětmi trestného činu, ve většině případů nevyužili žádnou odbornou pomoc, a ti, kteří u závažnějších deliktů odbornou pomoc vyhledali, se obrátili spíše na služby právníka než na specializované organizace. V tomto případě je nutné si uvědomit, že odbornou pomoc nepotřebují všechny oběti trestných činů. Za oběť se totiž podle zákona o obětech trestných činů považuje každá *fyzická osoba, které bylo nebo mělo být trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena škoda nebo majetková újma nebo na jejíž úkor se pachatel trestným činem obohatil nebo měl obohatit* (Zákon č. 45/2013 Sb., §2, odst. 2.). Z této definice vyplývá, že mezi oběťmi, které budou zahrnuty ve viktimizačních studiích, ale i ve statistikách kriminality PČR, budou rovněž jedinci, kteří se stali oběťmi méně závažné kriminální činnosti (např. v případě trestných činů proti domácnosti v podobě drobných krádeží), a kteří tak nebudou vyhledávat odbornou pomoc. Za alarmující se však dají považovat výsledky u závažných trestných činů, kde lze předpokládat potřebu poskytnutí odborné péče. Data ve studii Roubalové et al. (2019) ukazují, že u závažných

⁸ Reprezentativní vzorek zmíněné studie tvořilo 3 328 respondentů, kteří byli vybráni prostřednictvím kvótního výběru z obyvatel České republiky, starších 15 let

deliktů proti osobě⁹ vyhledalo odbornou pomoc méně než 10 % obětí. Za velmi pozitivní však považují Roubalová et al. (2019) hodnocení poskytované odborné péče, v němž dotazovaní, kteří využili odbornou pomoc, tuto hodnotili převážně kladně. Podle zákona o obětech trestných činů, by měly být oběti srozumitelným a dostatečným způsobem informovány Policií ČR, či jiným subjektem, se kterým jsou v prvním kontaktu, o možnostech pomoci a podpory. Z výsledků vyplynulo, že jedinci, kteří odbornou pomoc vyhledali, získali tyto informace převážně právě od Policie ČR a dále pak z doporučení od členů rodiny či blízkých přátel nebo si vyhledali konkrétní pomoc na internetu (Roubalová et al., 2019). Zde je vhodné zamyslet se nad tím, z jakého důvodu převážná většina odbornou pomoc nevyhledala. Jedním z důvodů může být již výše zmíněná nepotřebnost odborné péče, kdy subjektivním vnímáním dojde oběť k závěru, že spáchaný trestný čin není dostatečně závažného charakteru, aby byla odborná pomoc potřebná. Dále se nabízí možnost nedůvěry jedince, ať už ve státní či nestátní organizace nebo nízké povědomí veřejnosti o možnostech sociální pomoci. Podle výsledků studie Roubalové et al. (2019) se jedná o kombinaci všech výše zmíněných důvodů, přičemž převládá zejm. velmi nízká informovanost veřejnosti o existenci neziskových organizací, které nabízejí široké spektrum služeb pro oběti trestných činů a o legislativní normě v podobě ZOTČ. V průběhu zpracování této diplomové práce jsem prostudovala spoustu materiálů neziskových organizací, které pomoc obětem trestných činů nabízejí. Dostupnost a přehlednost informací, které vedou k pomoci obětem trestných činů, je v současné době na velmi dobré úrovni. Osoba, která následkem viktimizace prožívá akutní trauma, nebude však pravděpodobně schopna si tyto informace obstarat sama nebo vnímat poučení od přítomných policistů, kteří mají vůči obětem informační povinnost. Pokud tedy viktimizovaný jedinec vytěsňuje tyto informace, těžko bude uplatňovat svá práva, vyplývající ze ZOTČ. Jako velmi dobrá praxe se jeví propojenost nestátních neziskových organizací a policie, kdy zasahující policisté předávají podpůrné organizaci kontakt na poškozeného, která následně oběť kontaktuje s nabídkou možné pomoci. Tato praxe je běžná např. ve Velké Británii u organizace Victim Support, ale i v České republice, kde takto fungují např. intervenční centra v případě domácího násilí, kdy je pachatel vykázan PČR a pracovník IC má následně povinnost kontaktovat oběť. Další organizací, u níž se lze setkat s tímto postupem je Bílý kruh bezpečí, kdy v případě,

⁹ Stalking, domácí násilí, sexuální napadení, fyzické napadení, krádež, loupež (Roubalová et al., 2019)

že oběť souhlasí s předáním kontaktu, policisté kontakt postupují podpůrné organizaci, ze které následně prostřednictvím telefonátu kontaktuje oběť zaměstnanec s nabídkou možné pomoci. Přestože obětem se informovanosti dostane, bylo by vhodné zvýšit povědomí o sociálních službách pro oběti trestných činů rovněž mezi širokou veřejnost. Z výzkumu vyplynulo, že se veřejnost neorientuje v nabízených sociálních službách a zejm. pak ve věkové kategorii 15-20 let (Roubalová et al., 2019). Vzhledem k tomu, že se jedná o dospívající, kteří vycházejí ze základních či středních škol, mohla by se taková osvěta zařadit mezi preventivní programy na zmíněných školách v rámci prevence kriminality, kde by byla zařazena oblast pomoci při vyrovnávání se s následky viktimizace.

Na základě kapitoly v diplomové práci, v níž jsou uvedeny subjekty poskytující pomoc obětem trestných činů, hodnotím současný stav sociálních služeb pro oběti trestných činů, které jsou poskytovány ambulantní a terénní formou, jako dostačující. Za problém však považuji, po absolvování praxe k diplomové práci a po pročtení výročních zpráv organizací, které poskytují službu azylových domů, nedostatečné množství krizových lůžek, která jsou potřebná např. v případě domácího násilí, kdy jeden z partnerů odejde s dětmi od partnera násilnického. Často se stává, že oběť nemá s dětmi kam jít a dostává se do nelehké životní situace, kdy se ocitá v sociální i finanční tísní. Po celé České republice je podle registru poskytovatelů sociálních služeb celkem 212 azylových domů, z nichž ani ne polovina je určena pro osoby v krizi, osoby ohrožené domácím násilím či pro oběti trestných činů. Podle registru poskytovatelů pomoci obětem trestných činů jsou azylové domy na celou Českou republiku pouze 2. Z kapacitních důvodů tak mohou být někteří zájemci o službu odmítnuti. Posílení krizových lůžek v rámci jednotlivých krajů by bylo ideálním řešením při potřebě pobytové služby pro oběti.

V předchozím odstavci narážím na další problém, který vidím v neprovázanosti jednotlivých registrů a v odborných termínech, které mohou být pro laickou veřejnost nepřehledné. K oběti se tak mohou dostat informace nepřesné či nejasné, které nemusí vést k efektivnímu poskytnutí pomoci. V případě, kdy oběť bude touto situací frustrována, bude ztrácet důvěru v podpůrné subjekty, kdy právě tato nedůvěra veřejnosti vrhá na pomáhající organizace špatné světlo. Nepřehlednost registru shledávám jednak v již zmíněné neprovázanosti obou registrů a dále pak v poskytnutých informacích, které obsahuje registr poskytovatelů pomoci obětem trestných činů. K neprovázanosti registrů mám výhradu vůči rozdílným informacím v jednotlivých registrech. Jak již bylo

uvedeno výše, přestože jsou podle registru poskytovatelů pomoci obětem trestných činů v ČR pouze 2 azylové domy, podle registru poskytovatelů sociálních služeb je jich v ČR celkem 212, z nichž po vyfiltrování bylo vyhledáno celkem 63 azylových domů, které poskytují službu cílové skupině obětí domácího násilí a 11 pro cílovou skupinu obětí trestných činů. Další výtkou jsou informace, které registr poskytovatelů pomoci obětem trestných činů nabízí. Při vyhledání subjektu, který poskytuje sociální služby, jsou uveřejněny informace týkající se názvu subjektu, adresy, přes okruh obětí, druh sociální služby atd., až po číslo účtu, ale zásadní problém shledávám v absenci telefonního čísla, e-mailu nebo webových stránek, na nichž by bylo možné vybraný subjekt kontaktovat. Pro snadnější dostupnost a přehlednost by bylo vhodné registr o tyto informace doplnit, nejlépe s odkazem na jednotlivé webové stránky subjektů.

Dalším tématem, jemuž bych se ráda v diskuzi věnovala je sekundární viktimizace obětí, zejm. v kontextu medializace a nedodržování práva na ochranu soukromí. Již v textu diplomové práce byly uvedeny kazuistiky, kde právě sekundární viktimizace obětí nebo pozůstalých po obětech trestných činů vedla k zásahu do jejich osobní integrity a intimity. Téměř každý den je možné se setkat s reportáží v televizním vysílání či s článkem v novinovém tisku se zvláště závažnými trestnými činy, jejichž obsah vede k identifikaci obětí. Takto zveřejněné informace následně často vedou právě k druhotnému poškozování obětí či pozůstalých po obětech. O problematice sekundární viktimizace často píše Čírtková (2004; 2014; 2020) či Velikovská (2016), která ve své publikaci zmiňuje rovněž sekundární viktimizaci prostřednictvím médií, kde uvádí, že stejně tak jako pro podezřelého existuje *presumce nevinny*, měla by pro oběti trestných činů existovat *presumce dobrého jména* (Velikovská, 2016, s. 78). K případům sekundární viktimizace ze strany médií by vůbec nemuselo docházet, pokud by novináři dodržovali jejich etické zásady. Právu na ochranu soukromí a rovněž tedy právu na ochranu před druhotnou újmu by bylo vhodné věnovat větší pozornost a tato práva posílit, např. zpřísněním trestů za jejich porušení.

Poslední téma, které bych v kontextu se sociální pomocí obětem trestných činů v České republice zmínila, je téma věnující se přizpůsobení fungování sociálních služeb, k němuž došlo v souvislosti s celosvětovou pandemií Covid-19. Přestože diplomová práce měla za cíl zmapovat genezi sociální pomoci v kontextu obětí trestných činů, považuji za důležité zmínit rovněž posun organizací, které poskytují celkově sociální služby, za dobu posledních dvou let jako velmi inovativní. Organizace se s poskytováním služeb

přesouvaly do zcela neznámého on-line prostředí, aby zajistily dostupnost služeb pro klienty, kteří tyto služby potřebovali. Se svými klienty komunikovali prostřednictvím telefonních hovorů, novinkou byla komunikace přes sociální média prostřednictvím videohovorů a vzrostl rovněž počet psané komunikace e-mailů nebo různých chatů (Výroční zpráva Acorus, 2020; Výroční zpráva proFem, 2020; Výroční zpráva BKB, 2021; Výroční zpráva In IUSTITITA, 2021; Výroční zpráva ROSA, 2021; Výroční zpráva Theia, 2021). Tématu fungování organizací v době pandemie se věnovaly ve své studii autorky Nyklová a Moree (2021). Studie se zaměřuje zejm. na domácí násilí páchané na ženách, které se v době karantény ocitly v uzavřené domácnosti s násilnickým partnerem. Autorky uvádějí, že zavedení on-line služeb vedlo na jedné straně ke zpřístupnění služeb pro klientky, které např. uvízly v zahraničí, ale na straně druhé poukazují na nedostupnost služeb pro klientky, které jsou ekonomicky závislé na násilnickém partnerovi a nemají tak možnost komunikace přes notebook či chytrý telefon. Další negativum shledávají v možnosti zneužití informací poskytovaných prostřednictvím on-line komunikace a do budoucna doporučují zaměřit se na její zabezpečení (Nyklová, Moree, 2021). Aby se pomoc dostala k co nejširšímu okruhu osob, bylo by ideálním řešením zachovat stávající poskytování osobních konzultací s možností rozšíření služeb do on-line prostředí, které bude však vyžadovat zvýšení výdajů na samotný provoz organizace.

Výše uvedené poznatky byly vypořádány v průběhu zpracování této diplomové práce. Cílem služeb pro oběti by mělo být poskytnutí takové pomoci, která vrátí jedince zpět do běžného života s minimálními následky viktimizace. Pro efektivní využívání sociální pomoci pro oběti trestných činů, považují za velmi důležitou koordinaci a kooperaci subjektů, které s oběťmi přicházejí do kontaktu, včetně pravidelné edukace a informování o aktuálních trendech osob, které takovou intervenci poskytují.

8 Závěr

Cílem diplomové práce bylo komplexně popsat genezi sociální pomoci v kontextu obětí trestných činů. Jedná se o teoretickou formu práce, při níž bylo využito metody analýzy sekundárních zdrojů, syntézy a komparace.

Ve své první části se diplomová práce zaměřuje na vysvětlení základních pojmů z oblasti viktimologie, k nimž patří zejm. trestný čin, dále oběť trestného činu, vč. rozdělení typologií obětí z pohledu různých autorů a dále pak proces viktimizace.

V další části diplomové práce jsou přiblíženy historické souvislosti, na základě nichž, byl v roce 2013 přijat v České republice zákon o obětech trestných činů, který je považován za milník v pomoci obětem trestných činů. Mezi odbornou veřejností rezonovalo posilování práv obětí a vznik jednotné legislativy delší dobu, ale až na základě přijatých mezinárodních smluv, k jejichž plnění se Česká republika zavázala svým podpisem, došlo ke vzniku již zmíněného zákona. Kapitola zahrnuje některé mezinárodní organizace, jejichž členem je Česká republika a jejichž dokumenty ovlivnily legislativní úpravu pomoci obětem trestných činů v ČR, ale i v zahraničí. Kromě mezinárodních smluv jsou zde rozepsány legislativní normy, které předcházely ZOTČ, a které určitým způsobem pokrývaly alespoň částečně práva obětí trestných činů, v té době nazývaných jako poškození.

Stěžejní část diplomové práce je věnována již samotné pomoci obětem trestných činů, která zahrnuje historický vývoj práv obětí, ale i současná práva podle ZOTČ. V kapitole jsou rovněž rozepsány jednotlivé druhy pomoci, jichž mohou oběti v České republice využít, a zároveň je zde uveden i krátký pohled do zahraničí.

Za účelem komplexního pohledu na sociální pomoc byla zahrnuta do diplomové práce kapitola, věnující se podpurným subjektům, které tuto pomoc zprostředkovávají. Jedná se o státní i nestátní subjekty, které by společně měly tvořit ucelený systém, jenž bude zajišťovat efektivní pomoc pro oběti trestných činů.

Diskuzní část zahrnuje poznatky a připomínky, které byly zjištěny v průběhu psaní této práce s možnými doporučeními pro praxi či s náměty k zamyšlení. Jedná se především o osvětlu laické veřejnosti v oblasti pomoci obětem trestných činů, zejm. se zaměřením na sociální služby poskytované neziskovým sektorem. K námětu k zamyšlení patří posílení kapacit krizových bytů pro potřeby obětí domácího násilí, které se rozhodly

odejít ze společné domácnosti s násilnickou osobou a možná propojenost registru poskytovatelů sociálních služeb s registrem poskytovatelů pomoci obětem trestných činů. U druhého ze zmíněných registrů byla dále zjištěna absence důležitých kontaktních údajů na organizace poskytující sociální služby, kde by bylo pro efektivní dohledání požadované služby vhodné doplnit telefonní číslo, e-mail či odkaz na webové stránky dané organizace. Posledním znepokojujícím zjištěním je nedodržování práv obětí, zejm. práva na ochranu osobnosti a práva na ochranu před druhotnou újmou, jejichž posílení by mohlo být námětem k diskusi pro odbornou veřejnost.

Diplomová práce poskytuje komplexní přehled pomoci obětem trestných činů v České republice, a může tak posloužit laické veřejnosti při orientaci v tomto systému nebo může být rovněž námětem k zamyšlení pro odbornou veřejnost, aby poskytované služby posílily charakter nízkoprahovosti.

9 Seznam použitých zdrojů

1. ACORUS, z.ú., © 2011. *O nás* [online]. Praha. [cit. 2022-03-03]. Dostupné z: <http://www.acorus.cz/cz/o-nas/poslani.html>
2. *Annual Report and Accounts 2020-2021*, 2021. [online]. Victim Support. [cit. 2022-07-21]. Dostupné z: https://www.victimsupport.org.uk/wp-content/uploads/2021/11/Annual_Report_and_Accounts_2020-21.pdf
3. *Annual Report*, 2021. [online]. Victim Support Europe. [cit. 2022-07-23]. Dostupné z: https://victim-support.eu/wp-content/files_mf/1657285322AR2021.pdf
4. BÍLÝ KRUH BEZPEČÍ, z.s., © 2009. *Pomoc obětem* [online]. Praha. [cit. 2022-03-03]. Dostupné z: <https://www.bkb.cz/pomoc-obetem/>
5. Bundesgesetz Nr. 288/1972, vom 9. Juli 1972 über die Gewährung von Hilfeleistungen an Opfer von Verbrechen (Verbrechensopfergesetz – VOG), 1972. [online]. [cit. 2022-07-21]. In: *Bundesgesetzblatt für die republik Österreich*, 87. Stück, s. 1749-56. Dostupné z: https://www.ris.bka.gv.at/Dokumente/BgblPdf/1972_288_0/1972_288_0.pdf
6. CENTRUM NOVÉ NADĚJE z.ú., ©2020. *O Centru nové naděje* [online]. Frýdek-Místek. [cit. 2022-03-23]. Dostupné z: <https://www.cnnfm.cz/o-centru.php>
7. CENTRUM SOCIÁLNÍCH SLUŽEB PRAHA, ©2022. *O nás* [online]. Praha. [cit. 2022-03-23]. Dostupné z: <https://www.csspraha.cz/o-nas>
8. *Code of Practice for Victims of Crime in England and Wales*, 2020. [online] Ministry of Justice. [cit. 2022-07-22]. Dostupné z: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/974376/victims-code-2020.pdf
9. *Council Framework Decision on the Standing of Victims in Criminal Proceedings 2001/220/JHA*, 2001. [online]. European Union. [cit. 2022-07-04]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32001F0220&from=EN>

10. *Council Directive 2004/80/EC relating to Compensation to Crime Victims*, 2004. [online]. European Union. [cit. 2022-07-07]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32004L0080&from=EN>
11. COUNCIL OF EUROPE, ©2022. *Who we are* [online]. Strasbourg Cedex [cit. 2022-06-16]. Dostupné z: <https://www.coe.int/en/web/about-us/who-we-are>
12. *Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms as amended by Protocol No. 15*, 1950. [online]. Council of Europe. [cit. 2022-07-11]. Dostupné z: <https://rm.coe.int/1680a2353d>
13. ČÍRTKOVÁ, L., 2004. *Forezní psychologie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o. 431 s. ISBN 80-86473-86-4.
14. ČÍRTKOVÁ, L., 2006. *Policejní psychologie*. 3. vyd. Praha: Portál. 309 s. ISBN 80-86898-73-3.
15. ČÍRTKOVÁ, L., 2014. *Viktimologie pro forezní praxi*. Praha: Portál. 160 s. ISBN 978-80-262-0582-1.
16. ČÍRTKOVÁ, L., 2019. Podzimní konference Victim Support Europe 2019. *Zpravodaj BKB*. 28(4), 3-5. ISSN 1213-8282.
17. ČÍRTKOVÁ, L., 2020. Viktimizace trestným činem zdaleka nekončí. *Zpravodaj BKB*. 29(4), 3-7. ISSN 1213-8282.
18. ČÍRTKOVÁ, L., VITOUŠOVÁ, P. et al., 2007. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů: Příručka pro pomáhající profese*. Praha: Grada Publishing. 192 s. ISBN 978-80-247-2014-2.
19. DANKOVÁ, K., PELC, V., ©2014. *Právní pomoc obětem trestných činů* [online]. Praha: CSSP [cit. 2022-01-05]. Dostupné z: https://www.csspraha.cz/wcd/domaci-nasili/pravni_pomoc_obetem_trestnych_cinu_2014.pdf
20. *Declaration of Basic Principles of Justice for Victims of Crime and Abuse of Power*, 1985. [online]. United Nations. [cit. 2022-06-14]. Dostupné z: <http://www.un-documents.net/a40r34.htm>

21. *Directive 2012/29/EU of the European Parliament and of the Council establishing minimum Standards on the Rights, Support and Protection of Victims of Crime, and replacing Council Framework Decision 2001/220/JHA*, 2012. [online]. United Nations. [cit. 2022-07-07]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32012L0029&from=EN>
22. *European Convention on the Compensation of Victims of Violent Crimes (ETS No. 116)*, 1983. [online]. Council of Europe. [cit. 2022-06-02]. Dostupné z: <https://rm.coe.int/1680079751>
23. EUROPEAN UNION, ©2022. *Types of Legislation* [online]. Brusel. [cit. 2022-07-07]. Dostupné z: https://european-union.europa.eu/institutions-law-budget/law/types-legislation_en
24. HOFRICHTER, T., VEDRA, V., 2021. Problematická peněžitá pomoc státu. *Zpravodaj BKB*. 30(2), 16-17. ISSN 1213-8282.
25. *Chart of Signatures and Ratifications of Treaty 116*, ©2022. [online]. Council of Europe. [cit. 2022-06-02]. Dostupné z: <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list?module=signatures-by-treaty&treatyenum=116>
26. *Charter of fundamental Rights of the European Union 2016/C 202/02*, 2016. [online]. European Union. [cit. 2022-07-07]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:12016P/TXT&from=ES>
27. IBEHEJ, J., 2010. *Dohoda mezi Policií ČR a Bílým kruhem bezpečí o poskytování pomoci obětem trestné činnosti* [online]. BKB [cit. 2022-07-13]. Dostupné z: <https://www.bkb.cz/aktuality/n22-dohoda-mezi-policii-cr-a-bilym-kruhem-bezpeci-o-poskytovani-pomoci-obetem-trestne-cinnosti/>
28. IN IUSTITIA, © 2019. *O nás* [online]. Praha. [cit. 2022-03-03]. Dostupné z: <https://in-ius.cz/o-nas/>
29. *Jahresbericht 20/21*, 2021. [online]. Weisser Ring. [cit. 2022-07-21]. Dostupné z: https://weisser-ring.de/system/files/domains/weisser_ring_dev/downloads/wer20011jahresbericht210624web.pdf

30. *Jahresbericht* 2021, 2021. [online]. Weisser Ring. [cit. 2022-07-21].
Dostupné z: https://www.weisser-ring.at/wp-content/uploads/2022/06/WR_JB21_LowRes_DS.pdf
31. JOHNSON, B., ©2022. *The History of the Magna Carta* [online]. England: Historic UK [cit. 2022-07-09]. Dostupné z: <https://www.historic-uk.com/HistoryUK/HistoryofEngland/The-Origins-of-the-Magna-Carta/>
32. KARMEN, A., 2018. *Crime Victims: An Introduction to Victimology*. 10th Edition. Cengage Learning. 608 p. ISBN 978-03-570-3779-9.
33. KRATOCHVÍL, V., 2002. *Trestní právo hmotné: obecná část*. 3., přeprac. a dopl. vyd. Brno: Masarykova univerzita v Brně, Právnická fakulta. 571 s. ISBN 80-210-2985-4.
34. LA STRADA, © 2021. *Co děláme* [online]. Praha. [cit. 2022-03-03]. Dostupné z: <https://www.strada.cz/hledam-informace/>
35. LUMA MB, z.s., ©2017. *Výroční zpráva 2020* [online]. Mladá Boleslav. [cit. 2022-03-25]. Dostupné z: https://www.luma-mb.cz/sites/default/files/soubory/2021/A4_vyrocn%C3%AD_zprava%202020_LUMA%20MB__WEB.pdf?_ga=2.62542501.887502283.1648204476-1772730714.1647634804
36. *Manuál pro dobrovolníky – Obchodování s lidmi a příchozí z oblasti postižené válečným konfliktem*, 2022. [online]. La Strada. [cit. 2022-05-17]. Dostupné z: https://www.canva.com/design/DAE8c_i5kWA/kSCS5csckf6GJDObTC4Q6A/view?utm_content=DAE8c_i5kWA&utm_campaign=share_your_design&utm_medium=link&utm_source=shareyourdesignpanel&fbclid=IwAR22_HqcL9V9G290Yd3tIj7JyiZEFdwQ2Ilf2ILB0-ELcEDydlHsw_93o
37. MASOPUST ŠACHOVÁ, P., 2021. Restorativní justice mění pohled na účel trestního řízení. *Zpravodaj BKB*. 30(2), 13-15. ISSN 1213-8282.
38. MATOUŠEK, O., 2016. *Slovník sociální práce*. Vydání 3. Praha: Portál. 272 s. ISBN 978-80-262-1154-9.

39. MENDELSON, B., 1976. Victimology and contemporary society's Trends. *Victimology*. 1(1), 8-28. ISSN 0361-5170.
40. NYKLOVÁ, B., MOREE, D., 2021. *Násilí na ženách v souvislosti s COVID-19: výzkumná zpráva*. Praha: Sociologický ústav AV ČR. 189 s. ISBN 978-80-7330-380-8.
41. PERSEFONA, © 2015. *O nás* [online]. Brno. [cit. 2022-03-03]. Dostupné z: <https://www.persefona.cz/o-nas>
42. PIKÁLKOVÁ, S., PODANÁ, Z., BURIÁNEK, J., 2015. *Ženy jako oběti partnerského násilí: sociologická perspektiva*. Praha: SLON. 168 s. ISBN 978-80-7419-189-3.
43. POLICIE ČR, © 2021. *Pomoc obětem TČ* [online]. Praha. [cit. 2022-03-03]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/informace-pro-obeti-trestnych-cinu-a-zasazene-mimoradnymi-udalostmi.aspx>
44. POMOC V NOUZI, o.p.s., © 2010. *Více o naší organizaci* [online]. Sokolov. [cit. 2022-03-03]. Dostupné z: <http://www.pomocvnouziops.cz/www/script/main.php?ac=stranka&id=43&menu=43>
45. PONGRATZ, B., 2022. *50 Jahre Verbrechensoffergesetz* [online]. Weisser Ring [cit. 2022-07-19]. Dostupné z: https://www.weisser-ring.at/wp-content/uploads/2022/07/Presstext_50-Jahre-VOG.pdf
46. PROFEM, © 2022. *Kdo jsme* [online]. Praha. [cit. 2022-03-03]. Dostupné z: <https://www.profem.cz/cs/o-nas/kdo-jsme>
47. *Prozessbegleitungseinrichtungen*, 2022. [online]. Die Österreichische Justiz. [cit. 2022-07-21]. Dostupné z: <https://www.justiz.gv.at/home/service/opferhilfe-und-prozessbegleitung/prozessbegleitungseinrichtungen.2c94848535a081cf0135a4a0496e002d.de.html>
48. *Recommendation No. R(85)11, on the Position of the Victim in the Framework of Criminal Law and Procedure*, 1985. [online]. Council of Europe. [cit. 2022-06-15]. Dostupné z: <https://rm.coe.int/16804dcaae>

49. *Recommendation No. R(87)21, on Assistance to Victims and the Prevention of Victimisation*, 1987. [online]. Council of Europe. [cit. 2022-06-04]. Dostupné z: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016804e24dc>
50. *Recommendation Rec(2006)8, on Assistance to Crime Victims*, 2006. [online]. Council of Europe. [cit. 2022-06-16]. Dostupné z: <https://rm.coe.int/16805afa5c>
51. *Register subjektov poskytujúcich pomoc obetiam*, 2022. [online]. Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky. [cit. 2022-07-21]. Dostupné z: <https://www.justice.gov.sk/sluzby/pomoc-obetiam/subjekty-poskytujuce-pomoc-obetiam/>
52. ROSA CENTRUM, © 2022. *Rosa centrum pro ženy* [online]. Praha. [cit. 2022-03-03]. Dostupné z: <https://www.rosacentrum.cz>
53. ROUBALOVÁ, M. et al., 2019. *Oběti kriminality: Poznatky z viktimizační studie*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci. 192 s. ISBN: 978-80-7338-174-5.
54. RŮŽIČKA, M., PŮRY, F., ZEZULOVÁ, J., 2007. *Poškozený a adhezní řízení v České republice*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck. 759 s. ISBN 978-80-7179-559-9.
55. Sdělení č. 209/1992 Sb., Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících, 1992. In: *Sbírka zákonů České a Slovenské federativní republiky*, částka 41, s. 1073-87. ISSN 1210-0005.
56. Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 141/2000 Sb. m. s., o přijetí Evropské úmluvy o odškodnění obětí násilných trestných činů, 2000. In: *Sbírka mezinárodních smluv České republiky*, částka 59, s. 2218-30. ISSN 1801-0393.
57. SCHAFER, S., 1968. *The victim and his criminal: A study in functional responsibility*. New York: Random House. 178 p. ISBN 978-0394307749.
58. Subvenia Victima, ©2022. *Kto może ci pomóc?* [online]. Bielsko Białateł. [cit. 2022-07-21]. Dostupné z: http://www.infovictims.pl/pl/006_pomoc/006_servicos.html

59. Suzuki, M., & Yuan, X. (2021). How does restorative justice work? A qualitative metasynthesis. *Criminal Justice and Behavior*, 48(10), 1347-1365. doi:10.1177/0093854821994622
60. THEIA, o.p.s., © 2017. O nás [online]. České Budějovice. [cit. 2022-03-03]. Dostupné z: <https://www.theia.cz/o-nas/>
61. Thunberg, S., Willems, D., Schmoll, A., & Yngborn, A. (2020). Same, same but different: A comparative study of the swedish and german support systems for young victims of crime. *European Journal of Criminology*, doi:10.1177/1477370820952686
62. VANIČKOVÁ., E. a kolektiv, ©2017. *Domácí a genderově podmíněné násilí, Manuál pro lékaře* [online]. Praha: UK – 3. LF. 59 s. [cit. 2022-05-05]. ISBN 978-80-87878-30-9. Dostupné z: <https://www.mzcr.cz/wp-content/uploads/wepub/15189/33120/DOMÁCÍ%20%20A%20GENDEROVĚ%20P ODMÍNĚNÉ%20NÁSILÍ.pdf>
63. VÁLKOVÁ, H., KUČHTA, J., HULMÁKOVÁ, J. et al., 2019. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck. 586 s. ISBN 978-80-7400-732-3.
64. VÁGNEROVÁ, M., 2008. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Vyd. 4. Praha: Portál. 872 s. ISBN 978-80-7367-414-4.
65. VELIKOVSKÁ, M., 2016. *Psychologie obětí trestných činů*. Praha: Grada Publishing, a.s. 168 s. ISBN 978-80-247-4849-8.
66. VITOUŠOVÁ, M., 2019. Setkání Linek 116 006 v Tallinnu. *Zpravodaj BKB*. 28(4), 16-18. ISSN 1213-8282.
67. VITOUŠOVÁ, M., 2020. Ze zahraničí. *Zpravodaj BKB*. 29(4), 28-29. ISSN 1213-8282.
68. VON HENTIG, H., 1948. *The Criminal and his Victim: Studies in Sociology of Crime*. New Haven: Yale University Press. [online]. Digital Library of India. [cit. 2022-05-17]. Dostupné z: <https://archive.org/details/in.ernet.dli.2015.34038>

69. *VSE Strategy 2021-2025*, 2020. [online]. Victim Support Europe. [cit. 2022-07-20]. Dostupné z: <https://victim-support.eu/wp-content/uploads/2022/02/VSE-Strategy-final.pdf>
70. *Vše o OSN: historie, struktura, financování*, 2014. Praha: Informační centrum OSN v Praze. 16 s. ISBN 978-80-86348-18-6.
71. VYMĚTAL, Š., VITOUŠOVÁ, P. et al., 2008. *Novináři a oběti trestných činů*. Praha: Themis. 80 s. ISBN 80-7312-052-6.
72. *Výročná správa PON rok 2020*, 2020. [online]. Pomoc obetiam násilia. [cit. 2022-07-21]. Dostupné z: <http://pomocobetiam.sk/wp-content/uploads/2021/10/V%C3%BDro%C4%8Dn%C3%A11-spr%C3%A1va-PON-2020.pdf>
73. *Výroční zpráva Acorus*, 2020. [online]. Acorus. [cit. 2022-07-23]. Dostupné z: http://www.acorus.cz/userfiles/files/V%C3%BDro%C4%8Dn%C3%AD%20zpr%C3%A1vy/ACORUS_V%C3%BDro%C4%8Dn%C3%AD_zpr%C3%A1va_2020_nejmen%C5%A1%C3%AD_velikost.pdf
74. *Výroční zpráva BKB*, 2015. [online]. BKB. [cit. 2022-07-23]. Dostupné z: <https://www.bkb.cz/files/downloads/245/vzweb.pdf>
75. *Výroční zpráva BKB*, 2016. [online]. BKB. [cit. 2022-07-23]. Dostupné z: https://www.bkb.cz/files/downloads/245/vz-ok-web_s-logem-msk.pdf
76. *Výroční zpráva BKB*, 2017. [online]. BKB. [cit. 2022-07-23]. Dostupné z: <https://www.bkb.cz/files/downloads/245/vyrocnizprava-2017.pdf>
77. *Výroční zpráva BKB*, 2018. [online]. BKB. [cit. 2022-07-23]. Dostupné z: https://www.bkb.cz/files/downloads/245/vz-2018-ok_na-web.pdf
78. *Výroční zpráva BKB*, 2019. [online]. BKB. [cit. 2022-07-23]. Dostupné z: <https://www.bkb.cz/files/downloads/245/vz2019-web.pdf>
79. *Výroční zpráva BKB*, 2020. [online]. BKB. [cit. 2022-07-23]. Dostupné z: <https://www.bkb.cz/files/downloads/245/vz2020upr.pdf>

80. *Výroční zpráva BKB*, 2021. [online]. BKB. [cit. 2022-07-23]. Dostupné z: https://www.bkb.cz/files/downloads/245/a4_vy-roc-ni-zpra-va-web-1-.pdf
81. *Výroční zpráva In IUSTITIA*, 2021. [online]. In IUSTITIA. [cit. 2022-07-23]. Dostupné z: <https://in-ius.cz/wp-content/uploads/2022/06/VZ-2021-A5.pdf>
82. *Výroční zpráva proFem*, 2020. [online]. proFem. [cit. 2022-07-23]. Dostupné z: https://www.profem.cz/shared/clanky/102/V%C3%BDro%C4%8Dn%C3%AD%20zpr%C3%A1va%202020_web.pdf
83. *Výroční zpráva ROSA*, 2021. [online]. ROSA - centrum pro ženy. [cit. 2022-07-23]. Dostupné z: <https://www.rosacentrum.cz/wp-content/uploads/2022/06/VYROCNI-ROSA-za-2021-FIN.pdf>
84. *Výroční zpráva Theia*, 2021. [online]. Theia. [cit. 2022-07-23]. Dostupné z: https://www.theia.cz/wp-content/uploads/2022/07/VZ_2021.pdf
85. *Výroční zpráva 2016 ... jsme s Vámi již 20 let*, 2016. [online]. Kappa-Help. [cit. 2022-05-06]. Dostupné z: <http://www.kappa-help.cz>
86. *Výroční zpráva 2020*, 2020. [online]. Centrum Locika. [cit. 2022-04-19]. Dostupné z: [https://uploads-ssl.webflow.com/612ca84c365129cb60d559dc/613ecf2fca838d588c5d4cc6_vyrocn%C3%AD%20zprava_final%20\(1\)%20\(1\).pdf](https://uploads-ssl.webflow.com/612ca84c365129cb60d559dc/613ecf2fca838d588c5d4cc6_vyrocn%C3%AD%20zprava_final%20(1)%20(1).pdf)
87. *Výroční zpráva 2020*, 2020. [online]. Spirála Ústecký kraj. [cit. 2022-04-19]. Dostupné z: <https://spirala-ul.cz/wp-content/uploads/2021/06/VZ-2020.pdf>
88. *Výroční zpráva o činnosti a hospodaření za rok 2020*, 2020. [online]. Cesta integrace. [cit. 2022-04-19]. Dostupné z: <https://www.cestaintegrace.cz/wp-content/uploads/2021/05/vyrocnizprava-2020.pdf>
89. *Výroční zpráva za rok 2020*, 2020. [online]. Probační a mediační služba. [cit. 2022-05-05]. Dostupné z: https://www.pmscr.cz/wp-content/uploads/2021/11/onas_zakladdokumenty_vyrocnizprava_2020_211111.pdf
90. *Výroční zpráva za rok 2020*, 2020. [online]. Respondeo. [cit. 2022-04-19]. Dostupné z: <https://www.respondeo.cz/wp-content/uploads/2021/06/Vyrocnizprava-2020.pdf>

91. Zákon č. 17/2012 Sb., o Celní správě České republiky, 2012. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 5, s. 98-123.
92. Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, 2009. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 11, s. 354-464. ISSN 1211-1244.
93. Zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (zákon o obětech trestných činů), 2013. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 20, s. 322-348. ISSN 1211-1244.
94. Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, 2006. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 37, s. 1257-1289. ISSN 1211-1244.
95. Zákon č. 135/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím, 2006. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 46, s. 1628-1632. ISSN 1211-1244.
96. Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), 1961. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 66, s. 513-557. ISSN 1211-1244.
97. Zákon č. 209/1997 Sb., o poskytnutí peněžité pomoci obětem trestné činnosti a o změně a doplnění některých zákonů, 1997. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 74, s. 4478-4480. ISSN 1211-1244.
98. Zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě a o změně zákona č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných úředních orgánů státní správy České republiky, ve znění pozdějších předpisů, zákona č. 65/1965 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů a zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí (zákon o Probační a mediační službě), 2000. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 74, s. 3616-3621. ISSN 1211-1244.
99. Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, 2008. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 91, s. 4086-4116. ISSN 1211-1244.
100. Zákon č. 274/2017 Z. z., o obetiach trestnych činov a o zmene a doplnení niektorých zákonov, 2017. [online]. [cit. 2022-07-21]. In: *Zbierka zákonov Slovenskej republiky*, s. 1-29. Dostupné z: https://www.slovlex.sk/static/pdf/2017/274/ZZ_2017_274_20210701.pdf

101. Zákon č. 300/2005 Z. z., trestný zákon, 2005. [online]. [cit. 2022-07-21]. In: *Zbierka zákonov Slovenskej republiky*, čiastka 129, s. 1-121. Dostupné z: https://www.slov-lex.sk/static/pdf/2005/300/ZZ_2005_300_20220717.pdf
102. Zákon č. 300/2013 Sb., o Vojenskej polícii a o zmene některých zákonů (Zákon o Vojenskej polícii), 2013. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 115, s. 3346-3363. ISSN 1211-1244.
103. Zákon č. 553/1991 Sb., České národní rady o obecní policii, 1991. In: *Sbírka zákonů České a Slovenské federativní republiky*, částka 104, s. 2736-2742. ISSN 1210-0005.
104. Zákon č. 555/1992 Sb., České národní rady o Vězeňské a justiční strážii České republiky, 1992. In: *Sbírka zákonů České a Slovenské federativní republiky*, částka 112, s. 3298-3302. ISSN 1210-0005.
105. *Zjištěné oběti registrovaných trestných činů na území Česka v roce 2012*, 2012. [online]. ČSÚ. [cit. 2022-07-23]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/24454037/1413136601.pdf/fc881d23-77a4-4e63-a3b2-bedc62a29b0b?version=1.0>
106. *Zjištěné oběti registrovaných trestných činů na území Česka v roce 2013*, 2013. [online]. ČSÚ. [cit. 2022-07-23]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/25707202/3000026601.pdf/27e2ed74-0e39-4ac5-a31c-556861bad75d?version=1.1>
107. *Zjištěné oběti registrovaných trestných činů na území Česka v roce 2014*, 2014. [online]. ČSÚ. [cit. 2022-07-23]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/20556865/300002156601.pdf/22bf6886-ec59-4c76-9d2d-9bb8021350e1?version=1.0>
108. *Zjištěné oběti registrovaných trestných činů na území Česka v roce 2015*, 2015. [online]. ČSÚ. [cit. 2022-07-23]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/32853391/300002166601.pdf/53cb377f-601d-4018-9359-0ea8a6ec9c88?version=1.2>
109. *Zjištěné oběti registrovaných trestných činů na území Česka v roce 2016*, 2016. [online]. ČSÚ. [cit. 2022-07-23]. Dostupné z:

<https://www.czso.cz/documents/10180/45709978/300002176601.pdf/60960f55-ddeb-4622-b541-7c17bf0b4abd?version=1.1>

110. *Zjištěné oběti registrovaných trestných činů na území Česka v roce 2017*, 2017. [online]. ČSÚ. [cit. 2022-07-23]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/60622084/300002180601.pdf/338a5c6a-8a7b-432f-8003-5db088a8b542?version=1.1>
111. *Zjištěné oběti registrovaných trestných činů na území Česka v roce 2019*, 2019. [online]. ČSÚ. [cit. 2022-07-23]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/120583268/300002200601.pdf/568eb8b1-fc68-4de4-ae95-3552f1f15b3c?version=1.3>
112. *Zjištěné oběti registrovaných trestných činů na území Česka v roce 2020*, 2020. [online]. ČSÚ. [cit. 2022-07-23]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/142141209/3000022106.pdf/6c9ef7a3-c126-4fce-9079-6f3cb36cd6ab?version=1.1>

10 Seznam obrázků

Obrázek 1 Počty přijatých hovorů (Linka pomoci obětem a DONA linka)	42
Obrázek 2 Celkové počty přijatých hovorů.....	43
Obrázek 3 Počty obětí registrovaných trestných činů na území ČR	49
Obrázek 4 Počty intervencí v BKB.....	52

11 Seznam zkratek

angl.	anglicky
apod.	a podobně
atd.	a tak dále
BKB	Bílý kruh bezpečí
CNN	Centrum nové naděje
CSSP	Centrum sociálních služeb Praha
č.	číslo
ČR	Česká republika
EU	Evropská unie
IC	intervenční centrum
Kč	korun českých
min.	minimum
např.	například
něm.	německy
Sb.	sbírka
Sb. m. s.	sbírka mezinárodních smluv
SVP	středisko výchovné péče
odst.	odstavec
PČR	Policie České republiky
PMS ČR	Probační a mediační služba České republiky
PPP	pedagogicko-psychologická poradna
tj.	to je
zejm.	zejména
ZOTČ	Zákon o obětech trestných činů
z. s.	zapsaný spolek